

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 147 stemmer; 2 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Første næstformand (Grete Hækkerup): Lovforslaget vil nu blive indstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Eneste behandling af indstilling fra udvalget for forretningsordenen angående folketingets samtykke i henhold til grundlovens § 57. (Lene Bro).

Indstillingen (Andre selvstændige forslag nr. V) findes i tillæg B. sp. 23 i betænkning fra udvalget for forretningsordenen.

Indstillingen sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Udvalgets indstilling

vedtoges enstemmigt med 148 stemmer.

Første næstformand (Grete Hækkerup): Der vil nu blive givet justitsministeren meddelelse om denne vedtagelse.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Forhandling om boligministerens redegørelse af 7. november 1972.

(Redegørelsen (nr. III) findes i tidenden sp. 841).

Svend Jakobsen: På socialdemokratiets vegne vil jeg gerne sige tak til boligministeren for redegørelsen af 7. d.m., en redegørelse, der præcist opridser baggrunden for og redegør for indholdet af den bekendtgørelse, der er den egentlige baggrund for denne debat. Det har vist sig, at der var godt behov for denne redegørelse, for når man læser

ministerens bekendtgørelse og medfølgende cirkulære af 30. oktober 1972 og sammenholder det med den reaktion, det har affødt, kommer man uvilkårligt til at tænke på historien om fjeren, der blev til 5 høns. Jeg vil gerne sige, at sammenligningen halter derved, at fjeren var og blev ubetydelig, hvorimod ministerens bekendtgørelse kan få betydning, nemlig hvis vore arbejdskraft- og materialeressourcer ikke kan opfylde alle ønsker om bygge- og anlægsvirksomhed. Jeg synes, det er væsentligt at slå fast, at bekendtgørelsen principielt kun får betydning, hvis der ikke er arbejdskraft- og materialeressourcer til det byggeri, der ønskes igangsat.

Den stærke reaktion på bekendtgørelsen kan selvfølgelig skyldes, at man går ind for det synspunkt, at intet må genere kræfternes frie spil i samfundet. Jeg har dog ikke indtryk af, at nogen af de politiske partier, der er repræsenteret i denne sal, vil fastholde et sådant standpunkt ubetinget.

Jeg vil gerne om administrationen af bekendtgørelsen sige, at vi i mit parti er meget tilfredse med, at den er lagt ud til kommunalbestyrelserne, der skal administrere i samvirke med arbejdsformidlingskontorerne og de amtslige arbejdsmarkedsnævn. Alternativet havde jo været en central styring fra boligministeriets side. Det er vor opfattelse, at den valgte decentralisering begrænser den administrative opgave og dermed de administrative omkostninger til et minimum. Hovedstadsområdet er jo specielt, dels derved at adskillige kommuner danner et sammenhængende bysamfund, dels derved at hovedstadsregionen i udpræget grad danner et fælles arbejdsmarked. Det er på denne baggrund, man må vurdere bekendtgørelsens bestemmelse om, at det i dette område ikke er den enkelte kommunalbestyrelse, der skal tage stilling til, om der er arbejdskraft- og materialeressourcer til en særlig ekspansion, men at dette skal ske i samvirke med boligministeriet.

Af boligministerens redegørelse fremgik, at der er basis for at bevilge igangsættelser ud over dem, hovedstadsområdets kommuner i medfør af bekendtgørelsen kan bevilge umiddelbart, og jeg vil i den forbindelse gerne spørge boligministeren, om det er hans hensigt at bevilge disse yderligere igangsættelser i form af kvoter til de berørte

[Svend Jakobsen.]

kommuner, eller det er hensigten at bevilge igangsættelserne ved at godkende sag for sag i ministeriet.

Hvis vi skulle havne i den situation, at byggeri efter byggeri ønskes igangsat, uden at de nødvendige ressourcer er til stede, træder bekendtgørelsens bestemmelser altså i funktion, og så skal der prioriteres i overensstemmelse med bekendtgørelsen. Det vil sige, at servicestationer, benzintankanlæg, garager m.v. får laveste prioritet, derefter kommer banker, sparekasser og forsikringselskaber, efter disse sommerhusbyggeri og endelig øverst af det, der er medtaget i bekendtgørelsen, private parcel-, række- og kædehuse.

Det har været kritiseret, at offentligt byggeri og almennyttigt boligbyggeri ikke er omfattet af bekendtgørelsen. Denne kritik må skyldes ukendskab til, at disse byggesager i forvejen er underkastet krav om godkendelse. For offentlige byggeriers vedkommende sker dette dels ved indenrigs-, henholdsvis kulturministerens godkendelse, dels gennem det for amter og kommuner gældende investeringsloft. For det almennyttige byggeri sker det dels gennem lovens begrænsning til 13.000 boliger pr. år, dels gennem den omstændighed, at hver enkelt byggesag skal godkendes i boligministeriet, en godkendelse, der gives efter en samlet vurdering af sagen, herunder behovet for de pågældende boliger.

Realiteten i boligministerens bekendtgørelse er, at der i de tilfælde, hvor der sker overophedning i byggesektoren, skal sikres ressourcer til erhvervsbyggeri og en kontinuerlig gennemførelse af iværksatte byggeprojekter. Dette sigte er mit parti enig i, ikke mindst under indtryk af den voldsomme stigning, vi har set i igangværende boligbyggeri.

Det er derimod ikke, som det er kommet til udtryk i pressen, og som der gives udtryk for i en henvisning til boligudvalget, restriktioner, der tillader byggeri af flere sociale boliger, men ikke af parcelhuse. Dette forhold tages der ikke stilling til i bekendtgørelsen, og der tages ikke stilling til, om der totalt skal bygges flere eller færre boliger. Der tages alene stilling til, at der skal være en sammenhæng mellem byggeaktiviteten og byggekapa- citeten, samt til at det er

uacceptabelt, at hele byggekapa- citeten bevæger sig over i boligsektoren.

Regeringen er mere end nogen anden ansvarlig for balancen i landets samlede økonomi, herunder for at der skabes sådanne vilkår, at erhvervslivet kan udnytte de muligheder, som vort medlemskab af EF giver os. Jeg ser først og fremmest boligministerens bekendtgørelse som et led i regeringens leven op til dette ansvar. Jeg vil gerne tilføje, at det, så vidt jeg kan vurdere, kunne være gået sådan, at langt mere drastiske og restriktive indgreb var blevet nødvendige, hvis den igangværende udvikling var fortsat og havde fået lov til at løbe løbsk. Hvis ministeren med sin bekendtgørelse har forebygget akutte indgreb, der meget let kunne være blevet aktuelle midt i de drøftelser, folketinget skal have om de langsigtede boligpolitiske foranstaltninger, er der grund til at takke ministeren for initiativet. Jeg synes heller ikke, ministeren skal have utak for, at han i denne situation forebygger i stedet for senere at skulle til at helbrede.

Vi skal jo ikke i dag tage hul på drøftelserne af de langsigtede foranstaltninger, det har vi aftalt at gøre i slutningen af denne måned. Men under indtryk af den debat, der har været om boligministerens bekendtgørelse, vil jeg godt benytte denne lejlighed til at pege på, at i forbindelse med de langsigtede foranstaltninger kan intet parti, der ønsker at øve indflydelse, undslå sig for at gå ind i drøftelser af, hvilke ressourcer der kan afsættes til boligformål, og hvorledes disse ressourcer kan anvendes bedst muligt. Intet parti, der vil øve indflydelse, kan heller i forvejen undtage bestemte dele af boligmarkedet fra at indgå i drøftelserne om de langsigtede foranstaltninger.

Om de langsigtede foranstaltninger blev der i statsministerens åbningstale sagt — jeg citerer fra sp. 13:

„Vi vil stille efter en socialt afbalanceret skatte- og boligstøttepolitik for såvel ejerboliger som udlejningsboliger. Der må sikres en boligproduktion af tilstrækkeligt omfang og til en rimelig leje.“

Det er jo målsætningsbetragtninger, og det er nok ikke målsætningen, vi skal udkæmpe de største sværdslag om, for selv om der kan nås enighed om målet, er der sikkert nok undervejs forskellig opfattelse af midlerne. Når jeg nævner det her, er det,

[Svend Jakobsen.]

fordi de midler, der er til vor rådighed, når vi skal løse boligproblemerne langsigtet, er meget ømtålige, og fordi jeg er bekymret for muligheden for saglige drøftelser om de langsigtede foranstaltninger, hvis den reaktion, der fra den borgerlige presse og enkelte borgerlige politikere er kommet til udtryk over for boligministerens bekendtgørelse, skal tages som udtryk for den måde, de boligpolitiske foranstaltninger vil blive håndteret på.

Det boligpolitiske område er ømtåligt. Der er på området så mange velerhvervede rettigheder, der kan blive berørt, at der er basis for at spekulere taktisk, der er basis for at spekulere i stemmer, hvis man vil det. Det er min bestemte opfattelse, at befolkningen venter af os, at vi lægger de taktiske hensyn bort, trækker i arbejdstøjet og gennemfører saglige og socialt forsvarlige langsigtede løsninger. Det er ikke det, boligministerens bekendtgørelse af 30. oktober 1972 vedrører, men bekendtgørelsen kan måske være årsag til, at vi under de forhandlinger, der, forudser jeg, kan blive vanskelige nok i forvejen, ikke bliver forstyrret af akutte indgreb på boligmarkedet.

Jeg skal kun her tilføje endnu en tak fra socialdemokratiets side for den redegørelse, boligministeren afgav her den 7. ds.

Bendix: Jeg skal starte med at takke ministeren. Det bliver formentlig også den eneste tak, jeg kan levere i denne omgang. Det er en tak for, at ministeren gav denne redegørelse. Vi ønskede, at ministeren skulle give den, og vi er tilfredse med, at vi har fået den.

Jeg vil i øvrigt sige, at det i denne sag er vanskeligt at afgøre, om man skal le eller græde. Men da jeg i går aftes læste boligministeriets notat af den 20. oktober, blev jeg fuldstændig klar over, at i denne sag er der kun plads til gråd og jammer, for det notat af den 20. oktober, som boligministeriet har lavet, og som formentlig er baggrunden for ministerens indgreb, er jo på ingen som helst måde i overensstemmelse med det indgreb, ministeren har foretaget. Allerede i udgangsstillingen, må jeg derfor sige, er jeg skeptisk over for, hvad det egentlig er, der har været målet med dette indgreb.

Boligministeren har stort set erkendt, at

regeringen selv har skabt den situation, som har medført, at den samme regering har fundet det nødvendigt at gribe ind, først og fremmest over for parcelhusbyggeriet. Det fremgår med al ønskelig tydelighed af udtalelser, bl.a. af formanden for Kommunernes Landsforening, at dette indgreb kun kan eksistere i kort tid, så kort, at det mange steder end ikke vil nå at komme til at virke.

Dér, hvor det rammer og rammer hårdt — og det er først og fremmest i en række kommuner i hovedstadsområdet — er ministeren allerede nu indstillet på at give dispensationer.

Så kan boligministeren måske spørge sig selv: hvad er der egentlig så at råbe op om? Jo, for det forekommer helt meningsløst set fra vores side. Når vi reagerer så stærkt, er det, fordi der i dette indgreb ligger en kedelig tendens, som set med vore øjne er aldeles uacceptabel, en holdning fra regeringens og ministerens side, som vi ikke kan acceptere.

Jeg har to hovedankepunkter. Det første er: denne rationering rammer først og fremmest parcelhusbyggeriet og det med den motivering, at det er den type byggeri, der er steget mest. Hvad er det egentlig for en formynderholdning? Hvis det nu forholdt sig sådan, at folk ønskede udelukkende at bo i parcelhuse, så ville konsekvensen af ministerens tankegang være, at det kunne man ikke få lov til. Det, der er det bærende synspunkt i ministerens indgreb, er, at den balance, som én gang er etableret på det boligpolitiske område mellem forskellige boligformer, skal fastholdes.

Lad mig også med det samme svare på, hvorfor vi altid reagerer stærkt, når socialdemokratiet og SF går i gang med at gribe ind over for parcelhusene — og det er jo efterhånden noget, der sker ret hyppigt. Vi mener, at det selvejede enfamilieshus er en ganske ideel boligform, og vi føler os på baggrund af alle de officielle og halvofficielle undersøgelser, som vi har kendskab til, temmelig sikre på, at den opfattelse, vi har, deles af et flertal i befolkningen, ja, vel af et overvældende flertal i befolkningen. Videre er vi af den opfattelse, at hvis der skal blive alvor af en spredning af ejendomsretten i dette land, og det mener vi der skal, er den bedste vej hertil en udbredelse af ejendomsretten til boligen.

Mit andet hovedankepunkt over for det,

[Bøndix.]

ministeren har gennemført, er, at denne rationering er et af de tydeligste udtryk for, at socialdemokratiet ønsker at styre samfundsøkonomien og samfundsudviklingen ved hjælp af rationeringer og restriktioner. Vi er ikke på nogen måde af den opfattelse, at det er måden, det skal gøres på. Vi ønsker ikke et samfund, der som en plimsoller sejler fra restriktion til restriktion. Disse rationeringer er indført som styringsmiddel. En rationering, der er indført og ophævet, er ikke, set gennem vores briller, et egnet styringsmiddel.

Grunden til dette vort standpunkt er bl.a., at den form for styringsinstrumenter har en tilbøjelighed til at udvikle sig til noget i retning af et smagsdiktatur for befolkningen. Det, der bør kendetegne et rigt og velordnet samfund — for rige er vi i det mindste, selv om vi ikke har betalt det hele selv — er, at man anvender andre styringsmidler, som giver befolkningen en mulighed for et frit forbrugsvalg, i hvert fald et så frit forbrugsvalg som overhovedet muligt. En styring af folks forbrug — og vi kan i denne forbindelse selvfølgelig godt opfatte boligforbruget som et forbrug — er ikke noget, der skal gøres ud fra en opfattelse af, hvad man fra politisk side synes er bedst for folk. Man skal ikke fra politisk side gøre sig til bedrevidere i forhold til, hvad befolkningen bør ønske sig. Men når man har den holdning, bliver vi ængstelige.

Styringen må foregå med mere generelle midler end dem, regeringen har bragt i anvendelse i denne sag, og det må specielt være sådan, at befolkningen kan forudse de vilkår, under hvilke den skal disponere, i det mindste et rimeligt stykke tid ud i fremtiden. Har befolkningen ikke en sådan tryghed, som giver mulighed for en fornuftig planlægning, skaber man overophedede situationer.

Det er den slags selvskabte plager, vi her er vidne til at ministeren har reageret over for. Ministeren erkender jo en række fejl på dette område. Vi ved godt, at omvendte syndere skal behandles med mildhed; men hvis de viser sig forhædede, stiller sagen sig selvfølgelig i et noget andet lys.

Dette indgreb har i øvrigt givet anledning til diskussion om de meget vidtgående fuldmagter, som lov om boligbyggeri udstyrer

ministeren med. Jeg skal ikke her gå ind på den generelle diskussion om fuldmagter til ministre, det er ikke tidspunktet; men jeg kan alligevel ikke undlade den ene bemærkning, at professor Poul Meyer har ret, når han af Folketinget forlanger, at vi en dag må nå frem til mere klare principper på dette område, end vi har nu.

Hvad den konkrete bemyndigelse angår, tror jeg også, at ministeren vil være glad for at blive befriet for noget af den byrde, der ligger i de vidtgående beføjelser, som ministeren af den ene eller anden grund har følt sig tvunget til at anvende. Mon ikke vi i fællesskab i forbindelse med den langsigtede boligpolitik skulle kigge på at fjerne nogle af de vidtgående fuldmagtsbestemmelser, der findes i lov om boligbyggeri?

Hvad angår den konkrete baggrund, der har fået ministeren til at gribe ind, skal jeg også fremsætte et par bemærkninger. Med hensyn til den økonomiske baggrund har vi af ministeren hørt, at parcelhusbyggeriet efter de foreløbige opgørelser for de tre første kvartaler af 1972 har ligget 60 pct. over 1971, når man måler på det påbegyndte byggeri. Om det i sig selv er noget godt mål for situationen på bolig- og byggemarkedet, kan diskuteres.

Hvad angår det sociale byggeri, altså det byggeri, der får direkte økonomisk støtte fra staten, ligger det antal, der er givet grønt lys for, på samme niveau som sidste år. Men er det nu forstandigt, at man har ladet det ligge heroppe? Er det nu rimeligt, når man må bedømme niveauet for det sociale byggeri med statsstøtte ud fra efterspørgslen? Den har som bekendt ikke været overvældende. Der kommer nu og da fra de sociale selskaber nogle optimistiske bulletiner om hele udlejningssituationen, og en af dem er blevet videregivet til boligudvalget i en skrivelse fra boligministeriet den 3. oktober. Denne opgørelse stammer fra Boligselskabernes Landsforening, og den er ganske optimistisk, hvad man jo også kunne forvente. Det overraskede selvfølgelig mig en del, at den var så optimistisk, og derfor tog jeg mig for selv at kontrollere, om det billede, der blev gengivet, var rigtigt. Jeg måtte jo nøjes med at se på nogle konkrete eksempler, men jeg fandt da ud af, at f.eks. i Brøndby Strand-planen er der ved udgangen af oktober måned udlejet 44 pct. af de færdige lej-

[Bendix.]

ligheder. Helt så godt ser det ikke ud i Ishøj, hvor man er på 33 pct. af de færdige lejligheder udlejet. Hvis man tager ministerens eget notat fra den 20. oktober i år og ser, hvad der dér siges om situationen for de sociale boligselskaber, prikkes det notat også hul på den optimisme, som ministeren tidligere har videregivet til udvalget. Er det da klogt, at man har givet grønt lys fra boligministeriet i 1972-73 til stort set samme antal som sidste år? Man har fundet det klogere at give et sådant grønt lys og i stedet for stoppe parcelhusbyggeriet, men det finder vi var uklogt.

Det offentlige byggeri har man heller ikke villet røre ved, heller ikke midlertidigt.

Til sidst skal jeg sige en enkelt bemærkning om det private udlejningsbyggeri. Det eksisterer knap nok mere. Det har ministeren også været så venlig at oplyse os om at det ikke gør, men han har undladt at oplyse os om grundene. Dem kender vi imidlertid alle sammen.

Hvis man ser på øvrige tal, der måtte være til rådighed for at belyse denne situation, kan man f.eks. se på konjunkturbarometret. Konjunkturbarometrets sidste tal er temmelig nye, de er fra den 25. oktober, for så vidt angår bygge- og anlægssektoren. Der forudses for sidste kvartal af 1972 en nedadgående tendens. Hvis vi nu sammenholder det med det notat, som boligministeren i går aftes var så venlig at give os, og ser på, hvad dette notat forudser for sidste kvartal af 1972 og for aktiviteten i begyndelsen af 1973, får vi et ganske andet billede end det, ministeren har villet videregive til os. Også i dette notat markeres en nedadgående tendens.

Ministerens og regeringen har selv skabt denne situation, bl.a. ved ændring i momsrefusionsreglerne til byggeriet og ved 2,5 pct. afgiften, som har givet stærkt øget påbegyndelsesaktivitet i de tre første kvartaler. Men denne aktivitet bøjer nu nedad, og først nu reagerer man. Man kommer i realiteten for sent, og jeg tør vove den påstand, at regeringen og boligministeren slet ikke kan overse konsekvenserne af dette indgreb. Ministeren burde ikke have ladet en god chance for at forholde sig i ro være gået fra sig. I stedet for at få betegnelsen „den

snilde“ kunne ministeren måske have fået betegnelsen „den kloge“.

Hvad snildt er der i øvrigt i alt dette, som efter al sandsynlighed får andre virkninger end de tilsigtede og forfølger andre mål end de erklærede?

Hvad angår de reelle mål for dette indgreb, skal vi ikke skjule, at det ængster os en hel del, at dette indgreb kom umiddelbart efter, at Verner Jørgensen, direktør for Boligselskabernes Landsforening, havde forlangt det. Vores mistanke burde selvfølgelig være vakt på det tidspunkt, da Verner Jørgensen forlangte det. Få dage efter hans forlangende var indgrebet en realitet.

Denne rationering af parcelhusbyggeriet kan vel ikke skade de sociale selskaber — vel, hr. boligminister? Når indgrebet rammer hårdest i hovedstadsområdet, kan det vel ikke på nogen måde være en ulempe for de sociale selskaber i hovedstadsområdet? Det er jo her, de har deres vanskeligste udlejningssituation. Er det ikke også rigtigt, at der ikke umiddelbart kan konstateres nogen specielt vanskelig arbejdskraftsituation i hovedstadsområdet — snarere det modsatte — idet ministeren jo dér har fastsat temmelig krasse regler for igangsætningen? Ministeren har givet en begrundelse for disse krasse regler for igangsættingsstilladelserne, som jeg ikke mener holder, idet ministeren bl.a. henviser til de ændrede kommunegrænser af 1970, noget, som vi alle ved gør sig mindst gældende i hovedstadsområdet.

Måske vil ministeren også forstå, at det er nødvendigt for mig at spørge, om det her kan tages som et udtryk for, at regeringen nu vil føre økonomisk politik over boligpolitikken — og det på en måde, som erstatter det, at man ikke har været i stand til at føre den finanspolitik, man har erklæret det for nødvendigt at føre. Der var nemlig i ministerens tale forleden dag nogle synspunkter, som kunne give anledning til en ængstelse for, at ministeren og regeringen her havde opfundet et middel, som man ønskede mere permanent skulde anvendes til at regulere den økonomiske aktivitet og måske også indkomstdannelsesforholdene. Jeg mener ikke, at regeringen tror, den har opfundet et middel, som kan løse alle problemer. Men jeg er ængstelig for, at regeringen mener, at den har opfundet et middel, som kan være

[Bendix.]

med til at løse problemer, som vi mener skulle løses ved hjælp af andre og mere generelle styringsmidler. Jeg tænker her på ministerens bemærkninger på side 6 nederst i den dupliserede udgave af ministerens redegørelse forleden dag. Tiden tillader ikke, at jeg citerer et langt afsnit af den, men jeg skal ganske kort sige, at de bemærkninger, ministeren dér fremsætter, er af en sådan karakter, at man må få en mistanke om, at dette indgreb meget let kan gå hen og blive en temmelig permanent foranstaltning, idet de betragtninger, som fremsættes dér, i for sig selv ikke går på den aktuelle situation.

Herefter skal jeg prøve at se på nogle af de formentlig utilsigtede virkninger, som dette indgreb kan medføre.

Vi er ikke blinde for, og det kan ministeren heller ikke være, at restriktioner af denne type vil skabe en køsituation. Jeg tør roligt forudsige, at boligministeren til hver en tid vil være ængstelig for at lade denne bekendtgørelse gå i papirkurven, fordi han vil frygte, at alle pludselig så udnyttede muligheden for at komme i gang. Man ved jo ikke, hvornår den næste rationering kommer som et lyn fra en klar himmel, og opstemmede behov er som bekendt farlige.

En anden ikke-tilsluttet virkning er, at dette skaber ængstelse, så at mange byggetilladelser, som er givet, og som formentlig ikke ville være udnyttet, vil blive udnyttet nu, fordi ministeren har skabt en ængstelse.

Til sidst vil jeg sige, at her er tale om et indgreb, som kan få en helt barok virkning, som formentlig absolut ikke har været hensigten, nemlig den, at det i visse områder kan gøre det vanskeligere at få et lavere arbejdsløshedstal, end man har på nuværende tidspunkt. Det er f.eks., hvad der kan ske i hovedstadsområdet.

Samlet må jeg sige afslutningsvis, at dette her er ilde gennemtænkt, og at ministeren ikke har pådraget sig noget ry for at være en sikker bedømmer af egne indgrebs virkninger. Det er min påstand, at regeringen og ministeren med dette indgreb har handlet i blinde uden en sikker fornemmelse for indgrebets virkninger, eller at den måske, hvilket næsten er endnu værre, forfølger mål, som er dulgte.

Tager vi et kort blik bagud i tiden, så langt tilbage som til foråret 1972, vil jeg erindre boligministeren om, at han meddelte os alle på det tidspunkt, at de ændringer, vi dengang gennemførte i boligpolitikken, var de sidste korttidsindgreb, vi skulle gennemføre her i folketinget. Det var for lige at klare en vanskelig situation, og så skulle vi i gang med den langsigtede boligpolitik. Det holdt ikke. Der kom nye korttidsindgreb, inden vi kom i gang med den langsigtede boligpolitik, og det skaber en troværdighedskløft.

Ministeren har tænkt sig at invitere os til Marienborg for dér at deltage i en drøftelse om den langsigtede boligpolitik. Vi har sagt ja til den invitation i betragtning af, at vi hverken har noget boligforlig eller nogen boligpolitik på nuværende tidspunkt. Vi kommer ikke til Marienborg med korslagte arme alene af den grund, men skeptiske er vi.

En sidste bemærkning til ministeren skal være den: ville det ikke være klogt — og vi kunne sikkert få hr. Svend Jakobsen til at medvirke til det — at vi i næste uge tog en forhandling i boligudvalget om disse restriktioners hurtige ophævelse? Der skal ikke lyde ét ord mere fra os i denne sag, hvis vi kan blive enige med ministeren om at sætte en kort tidsfrist for disse indgrebs virkemulighed, f.eks. den 1. januar 1973.

Guldborg: Jeg lægger til grund for min bedømmelse af dette cirkulære det, ministeren giver os i sin redegørelse, og som efter min mening er en korrekt orientering i hvert fald om ministerens grunde til at forvente, at man i den kommende tid kunne få vanskeligheder med at skaffe tilstrækkelig arbejdskraft til alt påbegyndt eller planlagt byggeri. Jeg vil altså ikke anfægte den fornemmelse.

Ministeren indrømmer, og jeg synes på ærlig vis, at frygten for en sådan udvikling kan stamme fra de udtalelser og foranstaltninger, han selv er kommet med. Jeg vil gerne sige til boligministeren — og jeg har ved en tidligere lejlighed været inde på tilsvarende betragtninger — at han har en uheldig hånd med hensyn til at vurdere konsekvensen af de dispositioner, han foretager. Der er ikke tvivl om, at ministeren ligesom vi andre gerne så et rentefald i sin tid. Alligevel var

[Guldberg.]

det sådan i en periode, at hver gang ministeren foretog sig noget, påvirkede det kursen på obligationer i nedadgående retning.

Ministeren må også være tilhænger af en rolig og behersket udvikling af bygge- og anlægsvirksomheden. Men det er lykkedes ham ved flere lejligheder enten gennem sine udtalelser eller ved sine lovforslag at skabe uro og til tider nærmest panik inden for dette område. Når ministeren nu ved denne og andre lejligheder udtrykker sin interesse for at finde frem til brede og langsigtede løsninger i boligspørgsmålet, er jeg ikke i tvivl om, at han mener det; men jeg synes ikke, han handler derefter. Nu er ministeren i sin redegørelse overrasket over reaktionen på det cirkulære, han har udsendt, og hvis denne debat skal gøre nogen nytte, vil det derfor være rigtigt at forsøge at skabe en vis forståelse hos ministeren for de reaktioner, han selv fremkalder.

Det første, jeg gerne vil pege på, er, at det fra sag til sag har været åbenlyst, at ministeren føler sig som minister for sociale boligselskaber. Det synes jeg gerne en boligminister må, hvis han ikke alene gør det for denne part og ikke selv underbygger en fornemmelse af, at det er den eneste af parterne, han lytter til, også i forhold til og forud for folketingets boligudvalg. Det indtryk er blevet yderligere forstærket af, at socialdemokratiet som formand for sit boligudvalg har valgt direktøren for Boligselskabernes Landsforening, Verner Jørgensen. Jeg vil gerne sige, at det ikke har været særlig vanskeligt at være ordfører for et oppositionsparti i boligspørgsmål i de forløbne år. Hvis man ville have en vejledning om, hvad der skulle ske, behøvede man blot at følge med i, hvilke synspunkter der blev fremsat af hr. Verner Jørgensen eller i bladet *Boligen*; så har det passet med stor sikkerhed, at ministeren kort efter har ladet det omsætte i initiativ.

Når ministeren derfor er overrasket over reaktionen, må jeg gøre opmærksom på, at det naturligvis hænger sammen med denne forbindelse, for det er fra de samme kredse, man ser de stadige angreb på begrebet egen bolig, hvad enten det nu er som eget hus eller egen lejlighed eller andelsbolig. Det er dér, ministeren skal finde forklaringen på, at selv om han utvivlsomt gør sit bedste for

at overbevise folk om, at der hverken hos ham selv eller socialdemokratiet er noget principielt imod begrebet egen bolig, kan det ikke lykkes ham at overbevise folk om det, så længe han hele tiden den ene gang efter den anden handler i overensstemmelse med og på grundlag af de synspunkter, som netop føres frem som angreb på dette begreb.

Lad mig i den forbindelse sige, at nu har der været talt og skrevet så meget om den parcellusfordel og agiteret så længe mod den, at det næsten er lykkedes at overbevise også mange af dem, som egentlig har adgang til en anden oplysning. Agitationen illustreres fra nogle sider med udvalgte regneeksempler og citater fra ejendomshandlernes annoncer. Disse påstande er imidlertid forkerte, og det ses bedst, hvis jeg beder ministeren selv forestille sig, hvad der egentlig ville komme af vanskeligheder, måske også tvangssalg her i landet, hvis man fulgte den agitation i dens kontante indhold og forhøjede den særlige afgift på parcelluse, som lejeværdien faktisk er, eller afskaffede, at renter af gæld kan fradrages på dette område som på alle andre områder. Sandheden om dette er, at det ikke er renteudgiften, der er nogen særlig fordel for parcelluses stilling, men at parcelluse har en særbeskatning ved, at ejerens skattepligtige indkomst forhøjes med lejeværdien af egen bolig, mod at visse udgifter, først og fremmest ejendomsskatter, til gengæld kan fradrages heri.

Isoleret betragtet, hvis det ikke havde forbindelse med en boligsituation og andre ting, kan dette kun betegnes som en særbeskatning af de mennesker, der vælger at have egen bolig. De, der har så travlt med at finde på metoder til at øge denne særbehandling, vil jeg bede om at gøre sig den ulejlighed at se på nogle ganske normale tilfælde med ganske almindelige huse med ganske almindelige mennesker og med ganske almindelige indtægter. Så vil de hurtigt opdage, at det ikke er dér, der er noget at jage. Men det, man koncentrerer sig om i stedet, er ekstreme eksempler, og så generaliserer man ud fra dem.

Sandheden er, at der naturligvis er et problem her, men det ligger et helt andet sted og skal angribes fra et helt andet synspunkt. I et samfund, hvor lønninger og priser stiger med fra 8 til 15 pct. om året, er det natur-

[Guldberg.]

ligvis en fordel at have gæld. Parcelhuset giver i kraft af realkreditsystemet en mulighed for at stifte gæld, som de fleste almindelige mennesker ellers ikke har, og så længe man kan stole nogenlunde sikkert på, at priserne på fast ejendom ikke alene vil stige med samme takt som alt det andet, men endnu hurtigere, er der ikke nogen større risiko. Det kan godt være, at der er nogle, der synes, det er hårdt i starten, men det jævner sig jo ud efterhånden, det er der efterhånden nogle generationer der har oplevet — blot man kan stole på, at det bliver ved.

Dette er ikke et specielt boligproblem, men et generelt økonomisk-politisk problem. Det løses kun ved en forsvarlig økonomisk politik, og det kan ikke klares med nogle restriktioner eller nogle særlige aktioner mod egen bolig. Men der er en rent boligpolitisk opgave indbygget i det, og det er i det mindste at sørge for, at det ikke går værre til på boligområdet end på alle andre områder.

Det er i dag muligt og har længe været muligt at låne væsentligt flere penge i en bolig, end den er værd på det tidspunkt, da lånet optages. Også her kommer jeg til at pege på, at de sociale selskaber i særlig grad går i spidsen. Vi har i boligudvalget et eksempel på, at et boligselskab har lånt 260 mill. kr. i en ejendom, som det har kostet 146 mill. kr. at bygge. Det kalder man kurstab; det kan man godt kalde det, og det har selvfølgelig sin forklaring, men det er en foruddiskontering af fremtidige prisstigninger.

Tilsvarende belåning på parcelhuse foregår naturligvis i mindre omfang, men den foregår også på parcelhusområdet ved salg af nye parcelhuse. Anvendelsen begrænses imidlertid her noget af, at der trods alt er et risikomoment.

Der ligger ikke nogen løsning på disse spørgsmål i byggerestriktioner, i øgede stats-tilskud til forøgelse af efterspørgslen, i nye eller øgede særskatter eller afgifter, som vi har set, altså alt det, som boligministeren

har prøvet i det sidste år. Det er kun konkurrence i nybyggeriet og det prisfald, der kan komme i en liberal økonomi, hvis der er bygget flere lejligheder, end der kan lejes ud, og hvis der er bygget nogle huse, der ikke kan sælges, det er kun det, der kan hjælpe. Det er lykkedes boligministeren på et år at arbejde sig langt væk fra denne mulighed, og det er det, vi må beklage mest med henblik på de langsigtede muligheder.

Cirkulæret her er altså det sidste bidrag til at komme længere væk fra det købers marked, som vi skulle stræbe imod. Det virker i øvrigt også udpræget som en politisk klassifikation, et indgreb over for banker og sparekasser og forsikringsselskaber og tank-anlæg og garager og parcelhuse, altså alt det, der står fyldt i de socialistiske teoribøger. Så kan man ikke undre sig over, at folk får fornemmelsen af, at det er det syn, man har på egen bolig i den side af salen.

Vi er ikke i venstre i tvivl om, hvilken anden vej vi skal an vise, og vi har også stillet vores forslag. Lad forbrugerne — og det er jo lejerne eller dem, der skal anskaffe sig deres egen bolig — gennem deres efterspørgsel bestemme, hvad der kan bygges til udlejning eller til salg, og hvem der kan bygge, og så lad produktionen indrette sig derefter. Lad den, der ikke kan bygge uden tab, selv bære det, og lad den, der kan klare sig, få lov at tjene på det. Så længe staten støtter enkelte bygherrer og fritager dem fra ansvar og risiko, vil hverken lejere eller købere få fat i den lange ende. Jeg tror, det er på tide, at boligministeren finder ud af, at han har forkerte rådgivere. Målet her er at frigøre hele dette område fra alle de mange særregler, som har fordrejet og forvredet, og som forhindrer det prisfald, som skal slå igennem.

Vi har fra venstres side foreslået, at vi kunne begynde med at gå over til en kontantvurdering og få lagt loft over ejendoms-skatterne, så det da i det mindste ikke er sådan, at det er det offentlige selv, der driver priserne i vejret. Lad os derefter hurtigst muligt gå i gang med at få ordnet den

[Guldberg.]

overgang til et frit boligmarked, som i virkeligheden er forudsætningen. Der er intet område af dansk økonomi, der som boligbyggeriet har været anvendt som laboratorium for socialistiske eksperimenter, og der kan ikke i praksis gives nogen bedre demonstration af, hvad der sker, hvis man forlader den liberale økonomis grundlag, at regulering må ske ved konkurrence, ved tilbud og efterspørgsel og en deraf bestemt prisdannelse. Man kan måske gennem statslig støtte og regulering tilsyneladende skaffe nogle fordele på kortere sigt, men i det lange løb er det forbrugerne, der bliver sorteper. De mister indflydelsen både på tilbuddenes karakter og pris, og de kommer til at indrette deres bolig efter de planer, andre har lagt, uden at de kendte deres ønsker.

Vi skal jo videre med arbejdet, og jeg vil gerne henstille til boligministeren, at han nu, inden vi udsættes for flere eksperimenter, giver sit bidrag til at få øget konkurrencen inden for det byggeri, der skal foregå også i den kommende tid. Derfor vil jeg gerne pege på, at det stadig er min opfattelse, at ministeren ikke fortsat kan forsvare at afvise forslaget om at indføre konkurrence ved licitationer i det sociale byggeri. Det er i boligministerens magt at gøre det, og det må være en klar forudsætning for at komme videre, at der nu bliver bragt orden i disse forhold, at der bliver bragt konkurrence ind i det byggeri, for at den regulering, der nu er indført, ikke yderligere skal virke til begrænsning af konkurrencen til forbrugernes skade.

Dahlgaard: Boligministeren gav i begyndelsen af sin redegørelse udtryk for, at det havde overrasket ham, at hans stop, stoppe-cirkulære, havde skabt så megen opsigt. Hr. Svend Jakobsen var inde på lidt af det samme. Når man sådan fra den ene dag til den anden stopper igangsættelse af byggeri, knuser — for en tid i hvert fald — håb og drømme hos mange, der har set hen til at komme i gang med noget byggeri, og oven i købet vælger et tidspunkt, hvor der ikke er så forfærdelig meget andet, der optager sindene på den politiske arena, ja, så er det faktisk ikke mærkeligt, at man vækker opsigt.

Efter det radikale venstres opfattelse er

der mange indvendinger mod cirkulæret og mod det indgreb, det er udtryk for, men den alvorligste indvending er, at der er ført en økonomisk politik, der har medført, at sådanne indgreb overhovedet kunne komme på tale. De økonomiske prognoser har i de senere år været meget præcise. Den økonomiske halvårsoversigt fra september i fjor bebudede økonomisk ophedning, i hvert fald opvarmning, i sidste halvår af 1972. Den økonomiske halvårsoversigt fra foråret i år gentog denne vurdering og talte om, at mangel på arbejdskraft kunne opstå i slutningen af indeværende år. Den økonomiske halvårsoversigt i september i år sagde, at nu var den stramme økonomiske situation der, og man pegede på den yderligere ophedning, som afklaringen af Danmarks placering i fællesmarkedet ville medføre. Øget investeringsevne i erhvervslivet ville blive udløst, og udløbet af den midlertidige importafgift ville også stimulere den økonomiske aktivitet. Disse prognoser har som sagt været meget præcise. De har svaret meget nøje til, hvad der er blevet den faktiske økonomiske udvikling.

Fra mit partis side har vi stedse advaret mod en for lemfølsom finanspolitik, mod for kraftige udgiftsforøgelser og for ringe indsats med hensyn til at kompensere udgiftsforøgelserne med besparelser på andre områder. I mindretalsudtalelser i betænkningerne, både i forbindelse med skattelovene i september og i forbindelse med udskrivningsprocenten i oktober, pegede vi sammen med venstre og konservative på, at der bliver ført en alt for svag finanspolitik. Nu ser vi det første helt indiskutable resultat af, at regeringen har siddet disse advarende vurderinger både fra sagkyndigt hold og fra den politiske opposition, som i denne forbindelse også har været sagkyndig, overhørig.

Byggeriet, som altid er det område, hvor det først går galt, koger over. Regeringens holdning over for dette er i virkeligheden ganske utrolig. Den går ud på, at ganske vist står det galt til inden for byggesektoren, men det er et isoleret fænomen. Der er ifølge regeringen ikke grund til at ændre den opfattelse, at alt i øvrigt står godt til, og at finanspolitikken er i orden.

Det er klart, at tidsfristerne i forbindelse med ændringen af bestemmelserne om

[Dahlgård.]

momsrefusionen i foråret og i forbindelse med indførelsen af 2½ pct.s afgiften ved omsætning af faste ejendomme i eftersommeren har medført ophobning af igangsættelse af nyt boligbyggeri omkring visse tidspunkter, og denne lovgivning har regeringen og dens skrabede flertal her i folketinget alene ansvaret for.

Vi har i det radikale venstre den opfattelse, at der ikke er tale om et uheld, men at det var med vilje, boligministeren interesse-ede sig for at få sat en masse byggeri i gang før den 1. juli, simpelt hen fordi regeringen var skræmt af pressionen fra de københavnske murere. Hvad har man så fået ud af det? Man har efter boligministerens redegørelse fået sat i alt yderligere 500 mand i arbejde ud af et samlet antal faglærte i byggesektoren på omkring 82.000. Til gengæld for denne beskedne forøgelse af beskæftigelsen inden for byggeriet har man skabt kaotiske tilstande inden for byggesektoren med de videregående virkninger, som det nu engang har på hele samfundsøkonomien.

Der kan således rettes stærk og berettiget kritik mod boligministeren på de punkter, der her er tale om, men hovedfejlen er at finde i regeringens generelle økonomiske politik. Det er, som om man enten er blind for en udvikling, som også er i færd med at skabe store problemer på andre områder inden for det økonomiske liv, eller som om man måske ligefrem ønsker at skabe et sådant økonomisk klima, at man kan have anledning til at vende tilbage til de direkte reguleringsmetoder i den økonomiske politik.

I de spareplaner, regeringen før sommerferien forelagde folketingets udvalg vedrørende budgetoverslagene, indgik der også for det kommende finansår, 1973-74, en besparelse på 77 mill. kr. som følge af nedsettelsen af momsrefusionen. Jeg vil gerne spørge boligministeren, om dette tal stadig holder, eller om igangsættelse af det for regeringen overraskende store byggeri medfører, at regeringens spareplan på dette punkt allerede er sprængt, inden vi er nået frem til næste finansår.

Skulle man gøre en indsats, der på én gang kunne virke aflastende på byggeaktiviteten og styrke finanserne, så måtte man først og fremmest reducere omfanget af det

offentliges anlægs- og byggearbejde. Noget er der gjort — det skal erkendes — men ikke nok. Der har vist altid været nogenlunde enighed, i hvert fald i princippet, mellem partierne om, at det er det offentlige byggeri, der skal bruges til at udjævne beskæftigelsesudviklingen med inden for byggesektoren. Det private byggeri, som man i en given situation hindrer, kan man ikke være sikker på går i gang, når beskæftigelsen på et eller andet tidspunkt matter af. Det offentlige byggeri derimod kan styres politisk. Ved denne lejlighed griber regeringen imidlertid situationen bagvendt an ved at sætte ind først og fremmest over for det private byggeri i stedet for en kraftigere indsats over for det offentlige. Jeg vil opfordre til, at regeringen sætter stærkere og hurtigere ind med en yderligere afdæmpning af det offentlige byggeri.

Det næste punkt, jeg skal gøre en bemærkning om, er den administration, cirkulæret lægger op til. Bortset fra hovedstadsområdet er administrationen af byggetilladelse-lagte til primærkommunerne. De skal støtte sig til arbejdsmarkedsnævnenes og arbejdsformidlingskontorernes vurdering af arbejdsmarkedssituationen, og det siges i cirkulæret yderligere, at kommunalbestyrelserne gennem samarbejde med nærliggende kommuner bør søge at skabe ensartede retningslinjer i området som helhed.

Se, nu afgrænses det lokale arbejdsmarked jo ikke af kommunegrænserne, tværtimod. Mange eksempler landet over kan nævnes på nabokommuner i nærheden af de større byområder, der konkurrerer om at redde sig så meget af den igangværende byudvikling som muligt. De konkurrerer også om arbejdskraften, og det vil de blive ved med uanset cirkulærer, opfordringer til samarbejde og vejledning fra arbejdsmarkedsnævnen. Netop når det drejer sig om typehusbyggeriet, kommer arbejdskraften i øvrigt ofte langvejsfra, så arbejdsmarkedsforholdene må vurderes og beslutninger træffes ud fra en videre synsvinkel end den, som den enkelte primærkommune kan anlægge.

Der vil efter min mening ikke komme ret meget godt ud af boligministerens cirkulære i det hele taget, men heller ikke af, at administrationen er placeret hos primærkommu-

[Dahlggaard.]

nerne. I dag ser vi jo også i dagspressen tilkendegivelser fra forskellige kommuner rundt omkring i landet, som nærmest går ud på, at de er tilbøjelige til at negligere dette cirkulære.

Jeg har set i dagspressen, at boligministeren har drøftet spørgsmålet på forhånd med formanden for Kommunernes Landsforening. Jeg går ud fra, at boligministeren også har drøftet spørgsmålet med Amsrådsforeningen, og jeg beder om, at ministeren i dag redegør for sine drøftelser med de to kommunale organisationer og for de grunde, der har ført ham til, at det er primærkommunerne, der skulle have opgaven.

Når man tilrettelægger direkte indgreb, opstår der jo altid en masse pinagtige detailproblemer — detailproblemer set fra en noget overordnet synsvinkel, men alvorlige problemer for dem, det drejer sig om. Det er bl. a. derfor, man skal prøve at undgå at skulle gribe til de direkte reguleringsmetoder. Cirkulæret om byggereguleringen favoriserer ganske klart typehusbyggeri og montagebyggeri på bekostning af det håndværksmæssige byggeri, som kommunerne efter cirkulæret skal skubbe bagest i køen af ansøgere. Så længe cirkulæret eksisterer, vil de, der påtænker at bygge eget hus, gå uden om de håndværksmæssige firmaer, for det er mindre sandsynligt at få byggetilladelse, hvis man bygger på traditionel måde. Det er i virkeligheden et overordentlig groft indgreb i erhvervsfriheden, der her er tale om. Det kan slå mindre håndværksmestre, der har indarbejdet sig gennem en årrække og specialiseret sig i parcelhusbyggeri, ud. Jeg håber ikke, at cirkulæret vil få en langvarig eksistens, men så længe det eksisterer, vil jeg opfordre boligministeren til at se på, om cirkulæret ikke kunne ændres, så den urimelighed, jeg her har peget på, kunne fjernes.

Hvis der var tale om restriktioner, der skulle bestå gennem en lang årrække, ja, så var det vel nødvendigt at give visse slags byggeri fortrin fremfor andre. Hvis det derimod er hensigten, at cirkulæret kun skal eksistere i kort tid — og det vil jeg indstændigt håbe er ministerens hensigt — ja, så må det være et dominerende hensyn, at man volder de enkelte virksomheder inden for byggeriet mindst mulig skade i mellemtiden.

Henning Philipson: Det var for mig særdeles interessant at høre den tidligere arbejdsminister, som har hovedansvaret for det projekt, som hedder Avedøre-Holme, nu give alle os andre en belæring i økonomisk politik i dette land og en belæring om, hvordan man disponerer på lang sigt såvel som på kort sigt. Det var særdeles interessant, så meget mere som det også var karakteristisk. Det er min opfattelse, at mennesker, der bestiller noget, normalt har nemmere ved at lave en bommert end dem, der ikke laver noget, og det burde måske tilgodeses den tidligere arbejdsminister, men jeg synes nok, bommerten her har været så stor, at den er vanskeligt tilgivelig.

Men all right, adskillige har givet udtryk for, at boligministeren med de gennemførte reguleringer af 30. oktober har begået en bommert. Jeg har altså den diametralt modsatte opfattelse. Jeg mener, at boligministeren har gjort det rigtige, han har også gjort det på det rigtige tidspunkt. Det havde måske nok været rimeligt, om det var sket noget før, det er i hvert fald ikke for tidligt. I denne forbindelse må jeg måske have lov til at erindre boligministeren om hans glade oppositionsdage for et par år siden, hvor han netop gav udtryk for ideer om planlægning og styring, men det kan vi måske komme tilbage til, når vi på et eller andet tidspunkt mødes på Marienborg.

Det forholder sig jo sådan, som også boligministeren gør opmærksom på i sin redegørelse, at netop boligministeren ifølge loven skal sørge for, at byggevirksomheden bliver tilpasset byggekapaaciteten. Heri ser jeg et centralt og et generelt forsvar for den beslutning, som boligministeren har taget med at udsende dette cirkulære. I stedet for at bebrejde den nuværende boligminister dette skulle man hellere rette bebrejdelserne mod tidligere boligministre for, at de ikke har udvist tilsvarende evner til at handle, men bare lod stå til med det resultat, at en ustabil byggerytme har været det karakteristiske, hvad boligbyggeriet angår i dette land i de sidste 20-25 år.

For første gang i, jeg ved ikke hvor mange år, griber en boligminister meget mildt — og jeg vil gerne understrege meget mildt — ind også over for det private byggeri i en erkendelse af, at byggeriets problemer er

[Henning Philipsen.]

udelelige, at problemerne ikke kun findes i det offentlige og det offentligt støttede byggeri. Derfor anser vi det for at være et skridt i den rigtige retning.

Desforuden lægger vi særdeles stor vægt på, at ministeren har koblet arbejdsmarkedsnævnene på denne opgave. Vi så meget gerne, at der i og med udformningen af en langsigtet boligpolitik blev tillagt arbejdsmarkedsnævnene betydelig større beføjelser med hensyn til at give tilladelser til igangsætning af byggeriet i de enkelte amter i stedet for som nu at overlade det til de enkelte kommuner — med en usund konkurrence kommunerne imellem, selvfølgelig, som også hr. Dahlgaard lige har været inde på. Jeg synes, det ville være rigtigt, at man tillagde netop arbejdsmarkedsnævnene disse beføjelser, således at de kunne give deres tilladelser på baggrund af undersøgelser, som sagde noget om forhåndenværende arbejdskraft, forhåndenværende byggekapa- citet, hvilken egnsudvikling eller hvilken erhvervsudvikling der var i gang i det pågældende område, i den pågældende kommune set i forhold til det amt, hvori man opererer; så ville man efter min mening kunne sætte en effektiv bom for det, som jeg kalder en usund konkurrence kommunerne imellem.

Lad mig sige til boligministeren, at vi har den opfattelse, at dette ikke kan stå alene, nu må det følges op af forberedelserne til en langsigtet boligpolitik. Men inden vi kommer så langt, vil jeg da gerne henlede boligministerens såvel som økonomiministerens opmærksomhed på den seneste udvikling på kreditområdet. Det ser jo ud til, at den aftale, som kreditinstitutterne indgik med økonomiministeren, ikke bliver overholdt, med andre ord at der belånes langt ud over, hvad der er blevet aftalt. Vi vil indtrængende henstille til regeringen, at den omgående tager skridt til at få dette bragt til ophør. Det kan f. eks. gøres gennem en statslig vurdering som grund for lånudmålingen i det enkelte byggeforetagende.

Vi tager boligministerens redegørelse til efterretning, idet vi ikke kan bebrejde boligministeren, at han i den givne situation udviste lidt handlekraft. Vi skulle nok have gjort det samme, dengang vi gennemførte ændringerne i momsrefusionerne i april

måned, således at ikrafttrædelsen ikke fik lov til at vente indtil den 1. juli. Jeg håber, det er det, boligministeren har taget ved lære af. Vi synes, det var rigtigt, at man ikke tillod den samme situation at genopstå.

Der er jo to hovedlinjer, som går igen også i de bebrejdelser, som er rettet imod boligministeren, og for så vidt også i hele denne sags behandling, såvel af politikere som i den offentlige debat. For det første at boligforliget af 1966 har spillet fallit, og for det andet at nu må grunden være ryddet for iværksættelsen af en langsigtet boligpolitik, der kan afløse det boligforlig, som udløber i 1974. Alle, også de borgerlige partier, erkender i dag, hvad socialistisk folkeparti sagde i 1966, at boligforliget ikke ville tilvejebringe de ønskede virkninger på boligmarkedet. Alle erkender i dag, at boligforliget er en fiasko. Man troede, at man ved at sætte lejen op i den gamle boligmasse kunne skaffe flere boliger til en rimelig leje. Det er jo ikke sket, tværtimod. Man forudsatte en rente på 6½ pct. i byggeriet; det er ikke sket, tværtimod. Man talte huslejeudligning og mente hermed kun forhøjelse i den gamle boligmasse. Man nægtede at tale huslejeudligning i den forstand, at nye boliger skulle kunne gøres billigere. Og hvad blev resultatet? Resultatet blev, at alle ældre boliger er blevet dyrere som følge af lejevurderingen, og at de nye boliger er så dyre som aldrig før.

VKR-regeringen ophævede som en af denne regerings allerførste foranstaltninger obligationsrationeringen og slog hermed bunden totalt ud af hele boligsektoren og slog yderligere forudsætningen for en lavere rente i boligbyggeriet i stykker. VKR ville demonstrere, at der i dette land kunne føres lavrentepolitik, med det resultat, at vi fik Europarekord i rentehøjde. Det er jo sandheden.

Man taler i tide — og jeg synes somme tider mest i utide — om et frit boligmarked, uden at man på noget tidspunkt definerer, hvad man mener hermed. Jeg synes, VKR burde sige rent ud, at når man taler om frit boligmarked, så mener man hermed en fri huslejefastsættelse. Men for hvem? Sagen er jo for det første, at der er fri huslejefastsættelse i det almenyttige boligbyggeri. Der er fri huslejefastsættelse her, for så vidt som der jo er en minimumsgrænse fastlagt i lo-

[Henning Philipsen.]

ven, men der er ingen, der forbyder det almennyttige byggeri at tage en højere husleje, hvis det skønnes nødvendigt under hensyn til omkostningerne. Det er der ingen der forbyder. For det andet: der er fri huslejefastsættelse i parcelhusbyggeri. Ingen forbyder en parcelhusejer at pålægge sig selv højere husleje ved f. eks. at optage nye lån til udvidelser eller til forbedringer af sit hus. Tilbage er der altså kun det private udlejningsbyggeri, såvel den gamle, bestående som det nye, der eventuelt måtte komme, som er belagt med huslejerestriktioner. Ja men hvorfor siger man så ikke rent ud — det synes jeg man skulle gøre — at det, man ønsker at sikre med det, man kalder et frit boligmarked, det er udlejerens ret til at tage den husleje, han kan få, afhængig af, hvor mange der står i boligkøen? For det er jo det, der er resultatet. Det er jo det eneste sted, man kan optræde på den facon.

Jeg synes, VKR har et ansvar, et hovedansvar for årtiers forfejlet boligpolitik i dette land og i særdeleshed for de 3½ år, de havde flertallet i folketinget, og det skal de ikke have lov til at løbe fra. Hvis situationen er så katastrofal, som de i hvert fald igennem deres dagblade giver udtryk for, hvorfor brugte man så ikke sit flertal, dengang man havde det største flertal, man har haft i dette århundrede, til at gøre noget ved tingene i stedet for at lade dem flyde — og guderne skal vide, at det flød endnu mere, end det gør nu.

Som en søgt undskyldning for, at man har forkvaklet boligbyggeriets situation her i landet, kastede man sig, da man fik en ny regering og fik en ny boligminister, ved den først givne lejlighed og siden ved mange andre lejligheder over én bestemt del af boligbyggeriet, nemlig det almennyttige byggeri; det gjorde man til syndebug for sine egne fejltagelser og for sin egen fejlslagne økonomiske politik. Sådan har man båret sig ad, sådan bar man sig ad, og jeg har ligesom en fornemmelse af, at sådan vil man bære sig ad — indtil man ikke orker det længere, lad mig sige det sådan.

Derfor synes jeg, det er for groft, når hr. Guldberg, som var medlem af den regering, hvis boligminister satte sit navn under alle de garantitilsagn til byggerier, som i dag har vanskeligheder, kun kender ét eneste stereo-

typt angreb på det almennyttige byggeri og dets organisationer som et forsvar for den daværende regerings egen utilstrækkelighed. Hr. Guldberg ved bedre, og derfor synes jeg, det er for groft. Hvis han ikke ved bedre, så er der grund til at have ondt af ham, for hvad er det, han og andre borgerlige politikere siger til befolkningen? Det, man siger, er, at man erkender, at boligforliget var eller er blevet en fiasko, og at det eneste, der skal til, er at gentage den samme fiasko, så skal det nok lykkes. Det er for dårligt efter min opfattelse af et parti og dets ordfører, når det i samme åndedrag vil gøre krav på at skulle være regeringsdueligt.

Jeg bemærkede i hr. Guldbergs tale endvidere, at han f. eks. sagde, at intet område af dansk økonomi har som boligbyggeri været laboratorium for socialistiske eksperimenter, og der kan ikke i praksis gives nogen bedre demonstration af, hvad der sker, hvis man forlader den liberale økonomis grundlag for regulering: konkurrence, tilbud og efterspørgsel og en deraf bestemt prisdannelse.

Hr. Guldbergs hukommelse må være mere end kort, for sagen er jo den enkle, at boligbyggeriet i dette land netop de sidste 25 år har været udsat for den liberale økonomis virkninger, og det er derfor, det er gået galt. Det er jo simpelt hen sådan, at det er tilbud og efterspørgsel, der bestemmer prisen på en bolig. Det er bogstavelig talt afhængigt af, på hvilken dag, på hvilken time obligationerne bliver solgt på Børsen — det afgør huslejen de næste 45 år frem. Det har intet med socialistiske eksperimenter at gøre, og jeg nægter derfor også at tro på, at der skulle være nogen sandhed i det, når hr. Guldberg begynder at citere Karl Marx. Jeg tror, det er noget andet, han har læst i stedet for.

Lad mig gøre det helt klart for vort vedkommende, at den tone, som hr. Guldberg har anlagt over for boligbyggeriet og i særdeleshed over for det almennyttige byggeri, den tone, som han og andre borgerlige politikere har anlagt, viser os, hvad vi skal tage bestik efter, og det må vi jo så gøre. Vi vil derfor sige det rent ud, at skal det fortsætte sådan, så ser vi kun meget, meget små muligheder for noget boligforlig. Jeg synes ikke, I skal være i tvivl om det, og mon ikke erfaringerne fra 1966 må have overbevist selv

[Henning Philipsen.]

hr. Guldberg og andre borgerlige politikere om, at man laver ikke ustraffet et boligforlig i dette land uden om socialistisk folkeparti.

Axel Ivan Pedersen: Når jeg føler mig fristet til at tage ordet, er det, fordi hr. Henning Philipsen i sine bemærkninger sagde, at alle i dag var enige om, at boligforliget var en fiasko. Jeg vil straks erklære, at jeg er ikke enig i, at denne påstand er rigtig.

Boligforliget blev indgået under de forudsætninger, man dengang havde, og de var nogle ganske andre end de forudsætninger, vi har at føre boligpolitik under i dag. Jeg synes, det er meget væsentligt at erindre sig, at når boligforliget ikke kom til at give det, som man havde ventet af det, så var det, fordi forudsætningerne i høj grad ændrede sig.

Jeg vil gerne føje til, at det, som var det væsentligste incitament til at lave et boligforlig, var jo den kendsgerning, at hvis dette boligforlig ikke var kommet, så var bygge-riet ganske simpelt gået i stå på daværende tidspunkt. Det kunne vi hverken beskæftigelsesmæssigt eller bolig-mæssigt holde til i det danske samfund.

Må jeg også føje til, at der blev jo ved boligforliget skabt to væsentlige ting, nemlig en rentesikringsordning for det sociale byggeri og en boligsikringsordning, som jeg tror at alle — selv om den sidste måske nok bliver noget misbrugt — anser for at have været gode foranstaltninger. Jeg kunne fristes til at sige til hr. Henning Philipsen, når han nu — hvad jeg da ikke er utilbøjelig til at takke ham for — melder sig som villig til at være med til at lave en langsigtet boligpolitik, at jeg går da ikke ud fra, at det skal blive på bekostning af disse to ordninger, som jeg her har nævnt.

Boligministeren (Helge Nielsen): Må jeg først rette en tak til samtlige ordførere for en, synes jeg, relativt saglig debat om disse problemer, selv om jeg naturligvis må erkende, at indlæggene var krydret med nogle småting, som jeg godt vil have lov til at tage lidt fat på.

Til hr. Svend Jakobsen vil jeg sige, at når vi har valgt den administrationsform at lægge afgørelserne ud til kommunerne og

lade dem i samarbejde med amtsarbejds-markedsnævnene og de lokale arbejds-markedsmyndigheder klare disse problemer, er det, fordi vi mener, at det for det første er den rigtigste måde, at man derude ser på disse ting, og for det andet giver den bedste og mindste administration.

For hovedstadsregionens vedkommende har vi måttet lave en særlig ordning, som jeg har redegjort for i den tale, jeg holdt i tirsdags her i folketinget. Det er vel en af de ting, man kan tænke på, når man nu står over for at skulle ordne sådanne sager i hovedstadsområdet, at vi må da håbe, at dette folketing kan finde frem til en ordning af hovedstadsregionen i henhold til de forslag, som indenrigsministeren har fremsat, og på baggrund af de mange eksempler, vi får på, hvordan vanskelighederne med mange forskellige sager melder sig, fordi hovedstadsregionen har den struktur, som den i dag har.

Hr. Svend Jakobsen spørger mig om den hensigt i retning af at udvide kvotaen, som pressen kan meddele noget om i dag. Det drejer sig altså om det storkøbenhavnske område, dvs. det er de tre hovedstadsamter, som er under denne ordning. Jeg kan her nævne, at jeg i går havde et møde med de tre amters chefer for arbejds-markedsnævnene og for arbejdsformidlingen; her drøftede vi situationen igennem, og jeg fik et indtryk af, hvordan de bedømte mulighederne for at fastsætte nye kvoter. Disse drøftelser vil nu medføre, at vi overvejer, hvordan dette kan gøres, og det vil ske meget hurtigt.

Jeg kan samtidig her give udtryk for, at der var meget stor glæde hos disse arbejds-markedsnævn for at komme med i dette arbejde og blive brugt, og det er da muligt, som én har sagt her i debatten i dag, at man i højere grad kan drage dem ind i det arbejde, som ligger med at bedømme både bygge- og beskæftigelsessituationen. Det vil jeg dog ikke på nærværende tidspunkt tage stilling til, men jeg synes godt, at det kan være en positiv ting.

Hr. Bendix gav udtryk for, at det var os selv, der havde skabt situationen — flere var inde på lignende betragtninger — og der herskede også en lille smule tvivl hos hr. Bendix, vel nok mere end hos så mange andre af ordførerne, om nødvendigheden af

[Boligministeren.]

det, vi her har lavet. Jeg skal ikke trække mange citater frem, men jeg vil dog lige understrege både det, direktør Thygesen sagde til Berlingske Tidende den 31. oktober 1972, og det, direktør Kyrsting sagde til samme blad samme dag. Her siger direktør Thygesen:

„... hvis regeringen anser det for nødvendigt, og mener man ikke, at problemet kan klares alene via det offentlige byggeri, så er det klart, at den foreslåede fremgangsmåde er den mest rationelle.“

Om direktør Kyrstings indstilling skriver avisen:

„Systemet med igangsætningstilladelser for boligbyggeriet finder Industrirådets formand imidlertid fornuftigt nok. Det må blot ikke kun omfatte parcelhusbyggeriet, men hele det samlede boligbyggeri.“

Der kunne nævnes mange andre udtalelser og mange henvendelser, som har været karakteristiske for en meget overophedet situation; det har jeg sådan set henvist til i min redegørelse, men jeg har naturligvis flere, som jeg godt kunne tage frem.

Hr. Bendix og med ham flere nævner, at det er sådan set regeringens egen skyld, den situation, vi er i. Det var den ændring i momsrefusionen, som blev foretaget pr. 1. juli 1972, og det var den måde, det blev ændret på, der gav dette boom. Jeg har klart indrømmet, at det har det været, men jeg vil da godt have lov til at citere, hvad det konservative folkepartis ordfører sagde ved førstebehandlingen af disse momsændringer. Det var tidligere boligminister Hastrup, der var partiets ordfører ved den lejlighed. Da sagde hr. Hastrup:

„Jeg vil gerne slutte med at sige til boligministeren, at jeg går ud fra, at forslagene ikke får konsekvenser for dem, der allerede har disponeret i kraft af gældende lovgivning, altså med andre ord, at dette ikke får tilbagevirkende kraft for mennesker, som har sat sig i udgift i tillid til, at de kunne gennemføre f. eks. et byggeri med de momsregler, der gjaldt på det tidspunkt, da de indlod sig på deres engagement“. (Folketingstidende 1971-72 sp. 4896).

Jeg mener ikke, at der i disse ord ligger et bevis på, at det var rigtigt, hvad vi gjorde

dengang, men jeg fremdrager det kun for at understrege, at vi ikke fra konservativ side eller fra noget andet parti i denne sal fik advarsler mod at gøre det sådan. Vi må vel alle erkende, at vi nok skulle have taget hårdere på det, dengang vi gjorde det.

Jeg synes også, det er værd at anføre i anledning af de bemærkninger, der er kommet om 2½ pct.s afgiften, at så vidt jeg i hvert fald har kunnet finde frem til det fra det udvalgsarbejde, som førte frem til den beslutning, man traf, hvorefter afgiftens ikrafttræden — i modsætning til lovforslagets indhold, hvorefter afgiften skulle træde i kraft med øjeblikkelig virkning — blev ændret til 1. oktober 1972, så var det ikke mindst en henvendelse fra Advokatrådet, der fik udvalget til at foreslå dette ændret ved tredje behandling. Jeg synes blot, at disse ting skal med som baggrund for, hvorfor indgrebene fik det ikrafttrædelsestidspunkt, som de nu en gang har fået.

Hr. Bendix var inde på en lang række betragtninger omkring styring af samfundsøkonomien og henviste til det, der står på side 6, uden at jeg egentlig fik citatet. Det er da helt klart, at det, der står på side 6, skal forstås, som det siges, at vi mener, det er nødvendigt med en sådan regulering i den givne situation.

Der hævdes også af hr. Bendix, at vi ikke er gået ind i nogen nedskæring eller regulering af det offentlige byggeri. Jeg tror, alle i denne sal ved — og jeg har også med tal markeret det — hvor meget der er sket på dette område i denne regerings tid. Der er skåret kraftigt ned, og der er en regulator på det offentlige byggeri. Her har man, både igennem kulturministeriet, igennem undervisningsministeriet og igennem indenrigsministeriet, som vel er de ministerier, der har mest byggearbejde at skulle tage stilling til, en meget stram planlægning; der er her sket store nedskæringer, og det er da også min opfattelse, at der fortsat vil blive passet meget på i dette område.

Videre nævner hr. Bendix konjunkturtabellerne. Jeg går ud fra, det er dem, arbejdsministeriet har udsendt her for ganske nylig. Jeg får altså et andet indtryk af disse konjunkturtabeller for byggeriets vedkommende, idet 32 pct. af de adspurgte inden for bygge- og anlægsvirksomheden hævder, at de mangler arbejdskraft ved udgangen af sep-

[Boligministeren.]

tember måned. Jeg tror, det er et udtryk for den situation, vi har været i. Jeg vil også godt sige, selv om jeg i dag ikke kender det økonomiske råds redegørelse, som vi ved er på vej, at jeg skulle da blive meget forbavset, hvis ikke også vismændene havde samme opfattelse af, hvordan situationen ville blive i den kommende periode og i det kommende forår.

Så påstod hr. Bendix — og jeg vil gerne have enten klart bevist, at jeg har sagt det, eller også et dementi af det, hr. Bendix her gav udtryk for — at jeg på et vist tidspunkt i foråret skulle have sagt, at de forslag, jeg her fremsatte, var de sidste kortsigtede ændringer inden den langsigtede boligpolitik. Jeg vil godt have at vide, hvor det er, jeg har sagt det. Jeg vil tværtimod sige, at jeg vil ikke på nuværende tidspunkt forpligte regeringen til, at vi ikke kommer med kortsigtede ændringer, hvis det er nødvendigt, på det boligpolitiske område, men samtidig — og det vil jeg godt understrege klart og tydeligt — er vi helt klar til at gå i gang med de langsigtede, frie forhandlinger om en kommende boligløsning. Jeg mener altså ikke, jeg har bundet mig på en sådan måde, som hr. Bendix her giver udtryk for. Jeg vil takke hr. Bendix for det tilsagn, der blev givet også fra hans side om drøftelser om den langsigtede boligpolitik.

Der blev jo sagt meget i hr. Guldbergs tale, som jeg har hørt nogle gange før i vore boligdebatter, og der var jo mange påstande, som er blevet gentaget, om min indflydelse på obligationskurserne og andre ting, som jeg i denne situation nærmest vil betragte som lidt fyld. Jeg vil egentlig godt følge det spørgsmål op, som hr. Guldberg berører, nemlig hvad det er, der skaber panik og uro hos folk i denne sektor. Det kan i hvert fald ikke være mine udtalelser omkring parcelhusområdet, der har været mevirkende til det, for jeg har, jeg ved ikke hvor manganen en gang, måttet give udtryk for, hvad socialdemokratiet mener på dette område, fordi man i visse borgerlige blade, senest vist nok

Politiken, men tidligere ofte Berlingske Tidende og andre borgerlige blade, havde sensationsoverskrifter på, at en eller anden fra et eller andet parti skulle have fremsat nogle udtalelser på dette område — så skulle alle parcelhusejere i dette land skræmmes fra vid og sans. Hvis ellers det er fornuftige journalister, kan det, så vidt jeg kan se, kun være salgsafdelingen, der pålægger de pågældende at skrive den slags ting; det kan kun være for at sælge nogle flere blade de pågældende dage. Derfor vil jeg appellere til den indflydelse, pressen har på dette område, at man ikke misbruger den til at skræmme folk unødigt på denne måde.

Jeg skal ikke gentage, hvad jeg tidligere har sagt om parcelhusområdet, men sige som en generel linje, at der ikke fra socialdemokratiets side er planer om drastiske ændringer; det, vi ønsker, er nogle forbedringer, som giver mere social balance, og det er det, vi også har sagt i åbningstalen om dette spørgsmål.

Hr. Guldberg siger noget om samarbejdet, og det er, ligesom man vil mistænkeliggøre det og antyde, at jeg har et bedre samarbejde med de sociale boligselskaber, end jeg måske har med andre. Jeg vil da udtrykke, at jeg har et ganske udmærket samarbejde med både hr. Verner Jørgensen og folkene fra de sociale boligselskaber, det ville da vist også være mærkeligt andet, men jeg mener ikke, der er noget som helst i vejen med mit samarbejde med Københavns Grundejerforening, med Parcelhusejersammenslutningen, med Typehusfabrikantforeningen, med Entreprenørforeningen eller med Håndværksrådet. Jeg mener, jeg har et ganske udmærket samarbejde — det er i hvert fald min egen fornemmelse — med alle parter inden for byggeriet. At vi kan være uenige, eller at vi kan være enige, det er vel enhver politikers, enhver ministers ret.

Så skal der gøres et lille nummer ud af, at direktør Verner Jørgensen er formand for socialdemokratiets boligudvalg. Det kan man da godt have fornøjelse af, men det er jo ikke formanden, der bestemmer, hvad ud-

[Boligministeren.]

valget og hvad partiet skal mene, det er jo flere, der er med til det, og det går på bedste demokratiske vis, kan jeg trøste hr. Guldberg med.

Jeg har svaret på de rejste spørgsmål vedrørende parcelhusene. Meget af det, hr. Guldberg her var inde på, var jo i højere grad skattepolitiske, finanspolitiske problemer, som vel skal klares i et lidt andet udvalg end i boligudvalget, selv om jeg måske erkende og er klart enig i, at disse problemer også kommer boligudvalget og boligproblemerne ved. Men mange af de spørgsmål, der ligger i parcelhussektoren, er jo spørgsmål, som er af finansministeriel karakter og altså vedrører skattelovgivningen og ikke umiddelbart boliglovgivningen, selv om det naturligvis på mange steder kobler sammen.

Jeg vil også godt lige hæfte mig lidt ved det, hr. Guldberg sagde om banker, sparekasser, forsikringsselskaber, tankanlæg og parcelhuse. Han sagde, at det er det, der står „fy“ ved i de socialistiske lærebøger. Jeg ved ikke, om hr. Guldberg læser Finanstidende til daglig, men jeg kan i hvert fald råde hr. Guldberg til at læse Finanstidende fra den 20. oktober 1972, side 67. Jeg har aldrig antaget Finanstidende som en socialistisk lærebog, men her står næsten ordret det, som der står i mit cirkulære, og det, der var baggrunden for mit cirkulære, det citeres i dette blad.

Hr. Guldberg slutter med de sædvanlige betragtninger omkring licitationsreglerne i det sociale byggeri eller mangelen på samme. Jeg går ud fra, at hr. Guldberg har haft den samme diskussion med daværende boligminister Hastrup om disse regler, som også var gældende dengang, da hr. Guldberg sad i regeringen.

Jeg går også ud fra, at hr. Hastrup har svaret på samme måde, som jeg har gjort det tidligere gange og også vil gøre i dag: hvis hr. Guldberg eller andre kan bevise over for mig, over for boligudvalget, at en licitationsordning kan give billigere priser end de ordninger, man i dag arbejder med, er jeg da klart villig til at ændre dette. Vi har den opfattelse, og det havde boligminister Hastrup formentlig også, at systemet med gentagelsesprincippet var det, der gav muligheden for de billigste priser og muligheden for det mest kontinuerlige byggeri.

I øvrigt mener jeg, at vi måske i højere grad skal beskæftige os med nye former end de gammelkendte som licitation eller de andre former, som man bruger i dag, og se lidt på totalentrepriseproblemet og nogle af de andre nye ting. Det tror jeg ville være mere rigtigt end at diskutere licitationsprincippet. Men som sagt: jeg kan love hr. Guldberg, og mere kan der vel ikke gøres, at hvis det kan bevises, så er jeg da klar til at ændre på reglerne. Jeg er ikke interesseret i at opretholde et system, der er med til at fordyre byggeriet. Min fornemste opgave er at være med til at billiggøre ikke mindst det sociale byggeri.

Over for hr. Dahlgaard vil jeg blot rette hr. Dahlgaards udtalelse — som måske var en fortalelse — om, at cirkulæret har stoppet byggeriet. Der har jo ikke, og det vil jeg da godt gentage endnu en gang, været tale om at skabe arbejdsløshed eller nedskære produktionen. Det er da muligt, at nogen har den opfattelse, at det er nødvendigt at ned sætte det totale byggeri, det ved jeg i hvert tilfælde hr. Dahlgaard tidligere har været inde på nogle tanker om, at vi byggede for meget, og at dette land ikke havde økonomiske muligheder for at bygge så meget. Det er jo også noget af det, som kapitalmarkedsrådet er i gang med en diskussion om, og som folketinget naturligvis også skal drøfte. Men jeg vil blot understrege, at det er ikke denne situation, det er ikke dette problem, dette cirkulære og denne regulering tager sigte på. Det er kun at anvende den forhåndenværende arbejdskraft på den mest hensigtsmæssige måde. Er der ikke problemer i et område, finder bestemmelserne i cirkulæret ikke anvendelse; er der problemer, ja, så skal cirkulæret anvendes.

Jeg tror, jeg har svaret på spørgsmålet om prognoserne, og jeg tror ikke, vi er så forfærdelig meget uenige i den udvikling, som har været i gang. Vi kan være uenige i måden, det skal gøres på, og jeg så da, at hr. Dahlgaard i et blad — jeg tror, det var i et fynsk blad — stillede det forslag, at man i stedet for at regulere på den måde, regeringen har gjort, burde have ophævet momsrefusionen totalt og dermed fordyret byggeriet, altså fordyret parcelhuset, med 16.500 kr. som en totaludgift og dermed bremset byggeriet igennem en fordyrelse. Det er vel ikke lige den vej med en fordyrelse af byg-

[Boligministeren.]

geriet, vi i dag har brug for, men vi kan da også godt være med til at overveje andre problemer hen ad vejen, når vi skal diskutere den langsigtede boligpolitik; jeg synes bare ikke i denne situation, at det var vejen.

Jeg tror ikke, nogen kan tro, at jeg er blevet skræmt, fordi der har været nogle københavnske murere ledige, men det er da klart, at jeg har taget mig af de problemer, der opstår ved en ledighed inden for forskellige dele af byggesektoren. Jeg har ikke med dette cirkulære eller med momsreguleringen, som hr. Dahlggaard udmærket ved er en besparelsesforanstaltning, villet sætte flere arbejder i gang; det ville jo også være en lidt kortsigtet politik at gøre det på denne måde.

Hr. Dahlggaard spørger, om de forventninger til besparelserne og det besparelsesbeløb, som er markeret ved nedskæringen af momsen, stadig væk holder stik efter det stigende byggeri. Hertil må jeg sige, at al den stund vi ikke længere giver fuld dækning for momsen, så vil jo umiddelbart et større byggeri give en større forskel imellem indbetalt moms og det, der skal udbetales. Det giver altså en større nettoindtægt med et større byggeri, men det er da givet, at momsrefusionen for de første 100 m² vil andrage et større beløb, når der bygges mere. Vi skal altså se på, hvordan situationen ville have været uden en begrænsning til de 100 m², altså med en ubegrænset refusion. Jeg har ikke tallene her, men jeg vil da gerne sørge for at fremskaffe disse tal. Jeg ved, det er relativt svært at opgøre, hvor meget indtægten fra momsbetalingen på byggeriet udgør, men det er jo i forholdet imellem indbetalingen og udbetalingen, besparelsen skal ligge.

Jeg tror, at det amtsorgan, som arbejdsmarkedsnævnene jo er, vil være en udmærket samarbejdskilde i amtet, således at man ikke får de konsekvenser, som hr. Dahlggaard var bange for.

Så spørger hr. Dahlggaard mig direkte, om jeg kan referere de forhandlinger, jeg har haft med kommunerne. Jeg har ganske klart givet udtryk for, når jeg er blevet spurgt — senest i det politisk-økonomiske udvalg, hvor jeg var til samråd, og hvor jeg også blev spurgt om dette — at jeg har haft en samtale med Kommunernes Landsfore-

nings formand, hr. Henning Rasmussen, hvor jeg orienterede om regeringens hensigter, men ikke i øvrigt blev bedt om udtalelser, hvad der vel også ville være forkert. Da det jo er kommunerne og ikke amterne, der her skal administrere denne ordning, mente vi, det var rigtigst kun at snakke med kommunerne om det. At det er kommunerne og ikke amterne, skyldes jo, at byggetilladelserne og byggegodkendelsen ligger i det kommunale regie og ikke i det amtslige regie; derfor ville det, hvis amterne skulle ind i dette billede, kræve en meget større omlægning af hele administrationen, og det tror jeg ikke der er interesse for. Jeg mener også, at disse ting ligger bedst hos kommunerne.

Til slut nævnte hr. Dahlggaard nogle af problemerne imellem det industrialiserede sygehusbyggeri, montagebyggeriet og andet håndværksmæssigt byggeri, altså den traditionelle byggeform. Det, vi med den form, cirkulæret har fået, ville tage hensyn til, var det helt enkle, at det industrialiserede byggeri i høj grad var fabriksvirksomheder, som havde en specialiseret arbejdskraft, i mange tilfælde ufaglært arbejdskraft, som ikke kunne overføres i så høj udstrækning til andre byggeopgaver, hvorimod de, der er beskæftiget i det traditionelle byggeri, jo lige så godt kan bygge fabrikker, som de kan bygge parcelhuse. Derfor ville det, som jeg også sagde det i min redegørelse, efter vor opfattelse have været en diskriminering, hvis vi ikke havde gjort det, vi her har gjort.

Jeg vil sige til hr. Henning Philipsen, som sagde, at dette skulle nok være sket noget før: ja, den vurdering kan man jo altid have, men for mig var det afgørende, hvilket resultat der kom ud af folkeafstemningen den 2. oktober. Var det mod mine egne forventninger og ønsker blevet et nej den 2. oktober, havde det jo nok været en lidt anden situation, vi skulle tage stilling til. Det er altså af hensyn til det industribyggeri, som vi alle venter os meget af, også erhvervslivet, at vi har lavet dette; derfor måtte den afgørelse først overstås, og så måtte vi se, hvordan udviklingen kunne bedømmes på baggrund af dette ja til fællesmarkedet.

Jeg har ikke mange andre bemærkninger til hr. Henning Philipsen ud over naturligvis

[Boligministeren.]

at takke for tilslutningen. Men jeg ville også godt slutte bare med to ord i anledning af hr. Henning Philipsens bemærkninger om boligforliget i 1966.

Jeg står helt bag ved dette boligforlig og stemte også for det; det, der vel nok kan siges, er, at udviklingen ikke gik, som vi havde forventet det, og det kan man måske kritisere de politiske partier for — det gjorde hr. Henning Philipsen også. Det, der måske har været fejlen, var, at man ikke i tide under forligets udvikling tog nogle af tiderne og punkterne op til en revision, således at man kunne afhjælpe nogle af konsekvenserne og noget af den udvikling, som var kommet i gang. Men jeg har været glad for, at man her i højere grad i den øvrige boligpolitiske problemstilling har beskæftiget sig med fremtiden fremfor med fortiden.

Jeg vil sige tak til samtlige partiers boligordførere og til partierne for den tilslutning, der har været til mødet og drøftelserne på Marienborg. Jeg vil understrege, at der fra socialdemokratiets og regeringens side ingen bindinger er i løsningerne fremover, og jeg udtrykker håbet om, at der heller ikke er nogen bindinger til anden side, således at vi kan få en fri drøftelse om en kommende boligløsning, som gerne skulle være så god som muligt, og så må den blive så bred som muligt.

Økonomi- og budgetministeren (Per Hækkerup): Hr. Henning Philipsen henviste til en artikel, der har stået i Information om, hvorledes det er gået med vurderingerne på realkreditområdet, efter at vi i begyndelsen af året mellem regeringen og kreditinstitutterne blev enige om en praksis vedrørende vurderingerne.

Jeg har også læst den artikel i Information om ikke med interesse, så med en vis nysgerrighed, og jeg kan sige, at efter at have læst den igennem bad jeg om at få undersøgt, hvad der lå bag ved artiklen. Det, der står i artiklen, er — nu skal man jo ikke bruge stærke ord, men det er i hvert fald stærkt overdrevet. Det undersøgelsesgrundlag, som åbenbart ligger bag ved artiklen, er et tilfældigt udsnit, som faktisk ikke er sat i relation til noget som helst. Det er noget, man ligesom har grebet ud af luften, og derfor mener jeg ikke, man kan

lægge særlig vægt på dette materiale eller mangel på materiale.

Hvad jeg derimod lægger vægt på, er, at efter de oplysninger, jeg har fået, er man i kreditforeningerne gået til opgaven med virkelig alvor. Det er klart, at det tager en vis tid, før man får informationerne ind, og før man får velunderbyggede informationer ind, men både de repræsentanter, vi har i arbejdet — det er boligministeriets repræsentanter — og de udtalelser, man i øvrigt har kunnet få fra folk, der har med dette at gøre, viser, at der er en bestemt vilje hos kreditinstitutterne til at overholde den ordening, vi dengang blev enige om. Jeg tror derfor stadig væk på, at dette forlig med kreditinstitutterne vil holde, men vi må nok give dem lidt længere tid, før man har sammenlignelige grundlag for at kunne bedømme, om det er tilstrækkeligt, hvad vi dér er blevet enige om. Jeg tror og håber, at det er tilstrækkeligt, men jeg kan garantere hr. Henning Philipsen, at hvis det ikke skulle vise sig at være tilstrækkeligt, og hvis der skulle være forskellige — var det ordet „skrubtudser“, der blev brugt, så vil vi naturligvis finde ud af at få slået disse skrubtudser ihjel.

Svend Jakobsen: Ja, hr. Per Bendix kørte jo igen pladen om socialdemokratiets og SFs aversion mod parcelhusene. Jeg skal ikke udtale mig på SFs vegne, det vil hr. Henning Philipsen være i stand til, men jeg vil på socialdemokratiets vegne pege på, at den udvikling, vi har oplevet: at en stadig stigende del af den samlede produktion af boliger bliver parcelhuse, jo i hovedsagen er foregået under socialdemokratisk ledede regeringer.

Vi har ikke nogen aversion mod parcelhuset som boligform, men vi lukker ikke øjnene for, at samtidig med, at vi oplever en nedskæring af arealerne i de almennyttige boliger, er der et stadig stigende gennemsnitsareal i de private parcelhuse.

Vi har, som boligministeren allerede har nævnt det, ingen planer om ensidige indgreb over for parcelhussektoren. Ledetråden i de langsigtede drøftelser, vi skal ind i, vil for os være ligestilling, og jeg vil gerne i den forbindelse have lov at bringe et citat fra den af den tidligere regering udarbejdede perspektivplanredegørelse. På side 28 står der:

[Svend Jakobsen.]

„Mens praktisk taget alle andre forbrugsgoder leveret fra erhvervene er belagt med moms og en del tillige med specielle afgifter, er både boligbyggeriet og boligforbruget fritaget herfor, og samtidig ydes meget betydelige „prisfavører“ dels gennem de store direkte tilskud, men navnlig i form af skattelettelser for parcelhusejerne m. v. Den omfattende favorisering af dette stærkt kapitalkrævende område har medvirket til både at øge det samlede pres på økonomien og til at skabe store skævheder på boligmarkedet.“

Jeg nævner dette kun for at sige, at vi ikke lukker øjnene for problemerne, selv om de kan være vanskelige, og jeg vil gerne stille det spørgsmål til hr. Bendix, om han møder op til drøftelserne om de langsigtede foranstaltninger med den indstilling, at halvdelen af boligsektoren, nemlig parcelhussektoren, ikke kan inddrages i forhandlingerne.

Både hr. Bendix og hr. Guldberg ligesom antyder, at der skulle være en skjult hensigt bag den bekendtgørelse, som boligministeren har udstedt. Jeg vil bede både hr. Guldberg og hr. Bendix prøve at overveje, hvad de ville have gjort, hvis de ville udstede en sådan bekendtgørelse med en skjult hensigt. Ville de så ikke have placeret administrationen af den centralt, altså hos sig selv? I kraft af decentraliseringen synes jeg vi har det bedste bevis for, at denne bekendtgørelse har ét formål, og det er det, der står ordret i bekendtgørelsen.

Bendix: Jeg skal begynde med at knytte endnu et par bemærkninger til nødvendigheden af dette indgreb, og det skal jeg gøre, fordi boligministeren citerede som en form for støtte for sit standpunkt og for det, boligministeren har gennemført, hr. Thygesens og hr. Kyrstings udtalelser i Berlingske Tidende i umiddelbar tilknytning til indgrebets gennemførelse. Boligministeren sagde bl.a., at hr. Thygesen havde sagt, at indgrebet vel var acceptabelt, hvis det var nødvendigt, og hr. Kyrsting sagde, at han i og for sig godt kunne acceptere et indgreb, hvis det var sådan, at det havde omfattet alt byggeri og ikke kun parcelhusbyggeriet. Det er efter min opfattelse ikke nogen blank accept af boligministerens fremgangsmåde.

Når nødvendigheden af dette skal bedømmes, må jeg tillade mig at bringe boligministeriets eget notat af 20. oktober ind i diskussionen på ny. Det er formentlig det mest solide materiale, vi kan støtte os til, og det er i hvert tilfælde det materiale, som jeg antager boligministeren vil være mest tilbøjelig til at acceptere som oplysende.

Det fremgår af dette notat, som formentlig er givet til samtlige medlemmer af Folketingets boligudvalg, at påbegyndelserne af beboelsesejendomme målt i m² i det første halvår af 1972 var på 5,5 mill m²; hvis vi tager et gennemsnit for første og andet kvartal, er det for første kvartal 2,7 og for andet kvartal 2,8 mill. m². Når vi når frem til tredje kvartal, falder dette med næsten 1 mill. m². Vi har påbegyndte beboelsesejendomme i tredje kvartal på 1,6 - 1,7 mill. m², og det er vel så tydeligt som noget en tilkendegivelse af den overophedning, som fandtes, først og fremmest fandtes i første og andet kvartal, og at tendensen bøjede ned i tredje kvartal.

Videre vil jeg fra det samme notat tillade mig at citere de konkluderende bemærkninger i notatets indledningskapitel, hvor det siges:

„Det kan herefter skønnes, at de samlede påbegyndelser næste år vil blive en del mindre end i år, medens den samlede byggeinvestering som følge af de store igangværende byggerier ved årets udgang antagelig vil blive en smule større end i år. Denne mindre vækst i byggeinvesteringerne vil antagelig på grund af den fortsatte vækst i produktiviteten kunne tilgodeses med en beskæftigelse, der i hvert fald ikke vil være større end i indeværende år.“

Den samme betragtning udbygges yderligere i det pågældende notat på side 14 nederst — hvis boligministeren ikke skulle kunne huske det.

Det vil altså sige, at hvis man tager udgangspunkt i det notat, som formentlig har været udgangspunkt for boligministerens indgreb, så noteres det dér, at der var en overophedning i første og andet kvartal, og at tendensen bøjede klart ned i tredje kvartal; hvis vi tager ikke arbejdsministeriets konjunkturbarometer, men Danmarks Statistiks konjunkturbarometer, viser det også en nedadgående tendens for fjerde kvartal, og

[Bendix.]

boligministeriets eget notat af 20. oktober viser for 1973, at man forventer en betydelig nedadgående tendens.

Det vil altså sige, som jeg allerede én gang har hævdet, at man har grebet ind i en situation, hvor tendensen klart og tydeligt har vendt. Derfor må man sætte et spørgsmålstegn ved formålet med dette indgreb, og ministeren kan ikke fortænke mig og andre i, at vi bliver skeptiske, fordi der ingen direkte sammenhæng er mellem de økonomiske data, som ministeriet selv har været med til at frembringe, og indgrebet. Derfor må der være en skjult hensigt.

Jeg henviste i mine første betragtninger til noget, som ministeren også kom ind på, nemlig nogle bemærkninger, ministeren havde fremsat i redegørelsen. Jeg vil også ganske kort, da jeg ser, at jeg ikke kan nå mere tidsmæssigt, henvise til dem, men så blot endnu en gang understrege, at disse bemærkninger, som ministeren har fremsat om baggrunden for indgrebet, gælder for enhver tænkelig situation i dette samfund. Så hvis den begrundelse for indgrebet, ministeren her har leveret i redegørelsen, altså den begrundelse, som ligger ved siden af de konkrete økonomiske tal, ministeren har redegjort for, er rigtig, så gælder begrundelsen til hver en tid, og dette indgreb må så opfattes som noget, ministeren til hver en tid vil være villig til at foranstalte.

Jeg skal ganske kort svare på ministerens bemærkning om disse indgrebs karakter i henseende til det kortsigtede, hvor ministeren ønskede enten et bevis for eller et dementi af, at det skulle være blevet meddelt os, at det indgreb, vi fik i foråret 1972, var det sidste kortsigtede. Der kan jeg kun sige til ministeren, at det indtryk, der blev bragt os under boligudvalgets forhandlinger i foråret, var — og det indtryk kan kun være kommet fra boligministeren — at dette var det sidste kortsigtede indgreb, inden vi gik i gang med den langsigtede politik.

Guldborg: Jeg vil gerne først sige over for hr. Henning Philipsens omtale af de boligpolitiske aftaler fra 1966, at det behøver vi ikke at forlænge diskussionen om. Jeg vil bare minde hr. Henning Philipsen om, at hvad der måtte være tilbage af dette, er udtrykket ved de boligpolitiske aftaler i

1971-72, som er truffet mellem socialistisk folkeparti og socialdemokratiet. Det grundlag, vi har i dag, og som er grundlaget for de kommende forhandlinger, er tilvejebragt med fuldt ansvar for socialistisk folkeparti; det håber jeg vi vil finde udtryk for under forhandlingerne, for et sådant ansvar forpligter jo også til at komme med sine udspil. Det er socialistisk folkeparti og socialdemokratiet, der har bestemt, på hvilket grundlag disse forhandlinger skal føres. Jeg vil gerne sige om spørgsmålet om vurdering, at jeg håber, økonomi- og budgetministerens optimisme er rigtig, men jeg er bange for, at den ikke er det. Jeg tror ikke, at man får noget hold på disse ting, før man går over til det, som vi har foreslået med kontantvurderingen. Jeg tror, det er en forudsætning; jeg ved, der er en vis interesse for det også hos finansministeren, og jeg håber, at ministrene i fællesskab vil kunne overvinde de sikkert forskellige administrative betænkeligheder, der nok skal komme.

Men ellers vil jeg bruge mit svar her til det, jeg synes var det væsentligste i hvert fald for vores vedkommende i debatten. Jeg bemærkede mig, at ministeren ikke blankt afviste, at det kan være rigtigt at søge at få noget mere hold på prisdannelsen i nybyggeriet, og jeg tager det også som en imødekommerhed i retning af, at det skal vi nok snakke lidt mere om.

Når ministeren siger, at han gerne vil være med, hvis jeg kan bevise, vil jeg altså heller ikke tage det så kontant, for det er klart, at bevise betyder, hvis det skal tages meget kontant, kun dette ene, at så skal man prøve og derefter se, hvad der sker. Det er det eneste bevis, der findes. Men siger vi sandsynliggøre, så vil jeg gerne sige ja; jeg vil gerne sige, at det kan man sandsynliggøre. Der er nemlig det at sige til det, at vi har et gentagelsesprincip, og det er rigtigt, som ministeren siger det, men vi har også erfaringer fra den foregående regerings tid på andre områder, nemlig dér, hvor staten selv er bygherre også i byggeriet, ikke bare i anlægsarbejdet. Og jeg er helt sikker på, at i den nuværende regerings tid vil man kunne finde tilsvarende erfaringer, som viser, at vel kan der være rationelle tekniske fordele ved at lave meget store arbejder og dermed også gentagelsesprincip og alt, hvad dertil hører, men det kan meget vel være, at

[Guldberg.]

den tekniske rationalisering forsvinder i, at man laver arbejderne så store, at der ingen konkurrence er blevet om dem, så slutresultatet alligevel ikke blev det, man havde tentet. Det tyder på, at der skal en passende blanding til.

Jeg vil heller ikke ensidigt sige — og det har jeg aldrig sagt — at man ikke kan lave f. eks. socialt boligbyggeri uden licitation. Men jeg vil gerne sige — og det er grunden til, at jeg stadig vender tilbage til dette spørgsmål — at forudsætningen for, at man gør det, må være, at der ganske klart er interesse modsætning, interesseforskel mellem den, der giver det arbejde væk, den, der skal betale for det, på den ene side, og den, der skal have det, på den anden side. Hvis der er for nært interessefællesskab, og ganske særlig, hvis byggeriet er offentligt støttet, mener jeg, det er uacceptabelt. Dette er ikke nogen anklage mod, at man har tilstræbt det, det er efter min mening en udvikling, man er kommet ind i. Jeg gør derfor kun opmærksom på den, og jeg siger til ministeren, at jeg tror ikke, vi kan blive ved. Jeg tror, man skal se nærmere på disse ting, og jeg forstår også, at det vil ministeren gøre, og det vil jeg gerne sige tak for.

Jeg havde ikke ventet, at vi i og for sig skulle få så forfærdelig meget ud af denne debat, vi skulle jo have en opklaringsaktion, og det er vel også det, der har været. Men jeg vil gerne sige, at hvis jeg kan få det ud af det og få det med hjem fra debatten i dag, at der er noget her, vi skal snakke lidt nærmere om, og det er nok egnet til lidt mere langvarig snak end det, der kan komme i et kort indlæg her, så er jeg særdeles interesseret. Jeg tror, at vi her har fat i noget af det, som er en væsentlig forudsætning for alle vore bestræbelser på alle de andre områder. Skal man sige noget om boligforliget i 1966, så skal man sige, at det ikke kom til at omfatte de sociale boligsekskaber, og at det blev undermineret af en prisstigning i nybyggeriet. Og det synes jeg er et varsel om, hvad det er, man skal give sig til at spekulere på, når man skal snakke om næste omgang.

Dahlgaard: Boligministeren var lidt inde på arbejdsmarkedsnævnenes rolle i forbindelse med dette byggecirkulære. Jeg tror, at

arbejdsmarkedsnævnene kan gøre en vældig god indsats som rådgivere på området. Det har faktisk altid været lige fra første færd et led i de faste instruktioner, som arbejdsmarkedsnævnene har, at de skal følge udviklingen inden for bygge- og anlægssektoren i tilknytning til arbejdsmarkedssituationen i de områder, de hver især dækker. Deri er for så vidt intet nyt, men det har fået en særlig betydning med det cirkulære, der er sendt ud, og der er altså blevet mere konkret brug for den rådgivningsvirksomhed, som arbejdsmarkedsnævnene vil have at udføre i forhold til kommunerne.

For så vidt boligministeren var inde på tanker om, at man måske skulle henlægge egentlige administrative beføjelser i forbindelse med byggecirkulæret til arbejdsmarkedsnævnene — jeg havde en fornemmelse af, at der var tale om en lidt uafsluttet tankegang om dette spørgsmål — så vil jeg advare; det tror jeg ikke disse arbejdsmarkedsnævn egner sig til.

I tilknytning til dette vil jeg gøre en bemærkning over for boligministerens udtalelser om forholdet til de to kommunale organisationer. Jeg har forstået besvarelsen derhen, at boligministeren har talt med formanden for den ene af de to kommunale organisationer, nemlig Kommunernes Landsforening, men ikke fundet anledning til at drøfte spørgsmålet om den administrative tilrettelæggelse med repræsentanter for amtsrådene.

Nu ved vi jo alle sammen, at det hører til de børnesygdomme i kommunalreformen, som endnu ikke er helt overstået, at når man taler kun med den ene af de to organisationer om placeringen af en administrativ opgave, så kan man være aldeles sikker på, hvilket svar man får, og det er en af grundene til, at man bør tale med dem begge. Jeg synes, at det skulle boligministeren have gjort, og den forklaring med byggetiladelserne, som i denne forbindelse samtidig er en slags igangsættelsestilladelser, og at det i og for sig afgjorde sagen uden yderligere overvejelse, er jeg faktisk ikke enig i er nogen synderlig god forklaring.

Boligministerens svar på mit spørgsmål om, hvorvidt spareplanen for 1973-74 er sprængt, når det drejer sig om de 77 mill. kr., som var opgivet som besparelser på grund af den nedsatte refusion af bygge-

[Dahlgaard.]

momsen, forstod jeg ikke helt. Jeg fik nærmest indtryk af, at boligministeren mente, at jo større byggeri der er, jo mere sparer man, og det er for så vidt rigtigt, som når man har nedsat nogle satsler, får de øget vægt, jo mere man bygger. Men på den anden side går der altså flere penge ud af statskassen, og det er det, spareplanen drejer sig om. Altså, spørgsmålet er, om de penge, der skal ud af statskassen næste år i anledning af det, man har gjort med ændringen af refusionen af byggemomsen, som igen — det er boligministeren og jeg enige om — er en af de væsentlige årsager til, at byggeriet er blevet så meget større end dengang, ikke har ført til, at den besparelse i kroner og øre, som vi altså skal til at kigge på om en måneds tid på den nye finanslov, nu er mere eller mindre væk. Nu er økonomi- og budgetministeren her ikke, og det er ham, der har redegjort for disse ting over for folketingsudvalget i sin tid, men det er jo også på sin vis en slags ressort for boligministeren.

Boligministeren havde en bemærkning til, jeg tror, det var hr. Guldborg, som jeg for så vidt er enig i, nemlig at man ikke på nuværende tidspunkt kan forpligte sig som boligminister til ikke at komme med flere kortsigtede love på boligområdet. Det kan jeg forstå. Jeg vil gerne bede boligministeren om at præcisere, at det skal forstås ganske præcis sådan, at der altså godt kan komme nogle flere boliglove med kort sigte, det skal ikke forstås sådan, at boligministeren omgås med tanker om, at man i den langsigtede boligpolitik vil prøve på at gå stykkevis frem. Det vil jeg i hvert fald advare imod. Jeg mener, at der i den langsigtede boligpolitik må være samtidighed ved beslutningen om de forskellige spørgsmål, vi vil have at tage stilling til.

Hr. Henning Philipsen . . . er tiden ved at udløbe?

Fjerde næstformand (*Morten Lange*): Den er udløbet.

Dahlgaard: Er den udløbet? Ja men så skal jeg gøre bemærkningen kortere, end jeg havde tænkt mig.

Jeg er ked af den tale, som hr. Henning Philipsen holdt her. Jeg kan afsløre, at det

første, jeg gjorde, da vi så det nye boligudvalg, var at se efter, om socialistisk folkeparti mødte op med de samme repræsentanter som sidste år. Det gjorde de, og det skønnede jeg var dårlige tegn for mulighederne for at nå frem til en langsigtet boligpolitik.

Henning Philipsen: Må jeg sige til det sidste, hr. Dahlgaard sagde, at det tager vi absolut som en ros.

Må jeg dernæst lige gøre en bemærkning til hr. Axel Ivan Pedersen, som altså nu siger, at han ikke mener, boligforliget var en fiasko — og det må man jo så tage til efterretning. Jeg havde nær sagt, det glæder mig altid at høre en røst fra graven, men det skal jeg lade være med at sige; det glæder mig i hvert fald at høre en røst fra fortiden, for det er boligforliget jo.

Men når hr. Axel Ivan Pedersen dernæst spørger mig, om vi vil opretholde rentesikringen i formuleringen af en ny langsigtet politik, så vil jeg sige: nej, det er ikke vores hensigt. Det er ikke vores hensigt at opretholde rentesikringen. Vi vil have en anden form for finansiering af boligbyggeriet end den måde, som det sker på nu. Med den måde, hvorpå man finansierer boligbyggeriet nu, bl. a. igennem rentesikringsydelserne, er det en social illusion; jeg har sagt det før, og jeg vil gerne gentage det. Efter min opfattelse er det en social illusion at tro, at man gennem rentesikring sikrer lejerne noget som helst. Dem, man sikrer, er obligationsejerne. Dem sikrer man en enorm forrentning af deres investerede kapital med statsgaranti, og det er det, vi vil have fjernet, således at vi i stedet for kan anvende disse midler til fordel for lejerne, ikke til fordel for obligationsejerne.

Jeg er tilfreds med økonomiministerens svar til mig, og jeg har forstået det på den måde, at ministeren i hvert fald fremover vil holde et vågent øje med, hvordan udviklingen skulle være set i forhold til vurderingerne, altså set i forhold til den aftale, som kreditinstitutterne har lavet med økonomiministeriet.

Endelig en sidste bemærkning vedrørende parcelhusene, idet hr. Bendix jo har givet udtryk for, at vi såvel som socialdemokratiet skulle være særdeles parcelhusfjendtlige.

[Henning Philipsen.]

Vi er altså ikke parcelhusfjendtlige, når det drejer sig om at sørge for at skaffe almindelige mennesker, hvis man kan anvende det sprog, et parcelhus at bo i til en almindelig pris. Det er det, vi prøver på, mens man til gengæld efter min opfattelse fra hr. Bendix' side prøver på at fastholde én gang skabte privilegier på noget, som er større end det, som almindelige mennesker normalt ville benytte sig af. Det er dér, forskellen ligger. Det er dér, der er en afgørende forskel i vor opfattelse. Det, vi ønsker, er at give befolkningen en valgmulighed, en mulighed for at vælge mellem at kunne bo i etagebolig, henholdsvis at kunne flytte ind i et parcelhus. Den mulighed eksisterer ikke i dag, for det første fordi vi har en tåbelig finansieringsordning, når det drejer sig om etagebyggeriet, og for det andet fordi den ikke er mindre tåbelig, når det drejer sig om parcelhusene.

Endelig vil jeg sige til hr. Guldberg, som gør opmærksom på, at ansvar forpligter, at det er jeg da enig med ham i. Vi glæder os over, at vi i det omfang, det har været os muligt, har kunnet slå nogle splinter, nogle stumper, af boligforliget. Det vil vi fortsætte med, og vi ønsker det helt og totalt fjernet, men de, som vi føler ansvarsforpligtelsen over for, behøver jo ikke nødvendigvis at være identiske med dem, som hr. Guldberg føler ansvarsforpligtelsen over for, og den ret må vi vel have lov at tage os til sidst.

(Kort bemærkning).

Bendix: Jeg er lige ved at få tårer i øjne, når jeg hører hr. Henning Philipsen, må jeg indrømme. Hr. Henning Philipsens hjertegribende omhyggelighed i forbindelse med parcelhusene betager naturligvis alle. Jeg kunne forstå på hr. Henning Philipsen, at der går en eller anden grænse mellem almindelige og ualmindelige mennesker i henseende til parcelhuse, og jeg er voldsomt interesseret i, hvor den grænse går, og hvordan den grænse trækkes.

(Kort bemærkning).

Henning Philipsen: Jeg føler mig overbevist om, at uanset hvad jeg ville sige i den retning, ville hr. Bendix aldrig kunne forstå, hvor grænsen ligger.

(Kort bemærkning).

Bendix: Man må vel have lov at sige til hr. Henning Philipsen, at i en debat som denne fanger bordet, og jeg går da ud fra, at hr. Henning Philipsen har overvejet det, når han angiver, at der går en grænse et eller andet sted mellem almindelige og ualmindelige mennesker i henseende til dette at bebo et parcelhus. Jeg vil bede hr. Henning Philipsen om at markere, hvor den grænse går.

(Kort bemærkning).

Henning Philipsen: Grænsen går efter min opfattelse dér, hvor man fastsætter, hvor stor en lejlighed må være i det almennyttige byggeri, og hvad der kan gives af tilskud her; den måde, hvorpå man subsidierer dette byggeri, bør man også subsidiere det andet på, hverken mere eller mindre.

(Kort bemærkning).

Bendix: Det vil altså sige, at den grænse går ved ca. 85 m², fordi jeg kan forstå, at det er den grænse, man ønsker nu skal være gældende.

Fjerde næstformand (Morten Lange): Hr. Henning Philipsen har ordet for den sidste korte bemærkning i denne omgang.

(Kort bemærkning).

Henning Philipsen: Hr. Bendix bør læse cirkulærerne. Han ved, det drejer sig om 100 m².

(Kort bemærkning).

Axel Ivan Pedersen: Jeg har allerførst det spørgsmål til hr. Henning Philipsen, hvad han ville have gjort i sit boligselskab, hvis

[Axel Ivan Pedersen.]

vi ikke havde haft boligsikringsordningen at arbejde med i det sociale byggeri. Men når han nu minder om en, han havde nær sagt røst fra graven — han fik det jo da rettet til en røst fra fortiden — så vil jeg gerne minde om, at i 1966 stillede socialistisk folkeparti forslag om en rentesikring på 4 pct., der imidlertid kun gik på tredjeprioriteten i modsætning til det, som vi gennemførte, og som var bedre end det forslag, SF dengang stillede. Men jeg forstår altså, at det har man nu lagt i graven, og så må vi jo senere få at høre, hvad man vil sætte i stedet for.

I den debat, vi havde den 26. januar 1966, sagde partiets ordfører, Kai Moltke, om lejevurderingen, at den var bedre end den tidligere procentuelle forhøjelse, men at man i øvrigt burde have haft perspektiv nok til at lægge et fast omkostningsniveau for det fremtidige byggeri — altså en ganske utopisk tankegang: at man skulle kunne gennemføre et omkostningsniveau, der ligger fast. Må jeg ikke i den forbindelse minde om, at det, den forrige regering gjorde med sit fastprissystem, var et forsøg på i nogen grad at holde omkostningsniveauet nede, men hvad blev resultatet? Det blev jo i virkeligheden, at det blev dyrere at bygge.

Boligministeren (Helge Nielsen): Jeg har kun nogle enkelte bemærkninger, først til hr. Bendix, som stadig væk betvivler rigtigheden og nødvendigheden af dette.

Jeg vil som en generel bemærkning sige: naturligvis har det betydning, hvor meget der er blevet sat i gang i tredje kvartal i forhold til de to foregående kvartaler, men det, der jo så har en afgørende betydning, er, hvor meget der stadig væk er i gang, altså hvor meget byggeri der er, og hvor meget plads der overhovedet er til nyt byggeri, uden at det får de skadelige virkninger, som vi jo har en række eksempler på.

Når vi er oppe på, jeg havde nær sagt verdensrekord på dette område — det kommer vi vel knap, men i hvert fald Danmarksrekord — med 14 mill. m² boligbyggeri i dette år, så er der jo noget, der tyder på, at der er en overophedning, som nødvendiggør indgreb, i hvert fald i visse områder. Og hvis hr. Bendix læser den økonomiske oversigt for september 1972, side 35,

hvor man beskæftiger sig lidt med udsigterne for 1973 og nævner lidt om den afdæmpning, som man kunne forvente i forhold til den meget stærke opblusning i første halvår, vil han se, at der i sidste afsnit står:

„For bygningsindustrien som helhed vil denne tilbagegang antagelig stort set blive opvejet af den vækst i erhvervsbyggeriet, der må imødeses, mens omfanget af det offentlige byggeri næppe vil ændres væsentligt.“

Jeg har her et brev, som er sendt til en af vore boligforeninger fra en stor privat murer- og entreprenørvirksomhed, som siger:

„Vi har ikke fundet det hensigtsmæssigt på indeværende tidspunkt at udføre en tidsplan efter samme principper som for det øvrige byggeri, allerede fordi man må håbe, at de af boligministeren indførte begrænsninger i adgangen til påbegyndelse af nyt byggeri vil muliggøre det for os at fremskaffe flere murersvende. Vi må imidlertid forbeholde os ret til tidsfristforlængelse også for den resterende del af byggeriet, ligesom vi må forbeholde os yderligere fristforlængelser for det første afsnit, såfremt antallet af murersvende på byggepladsen skulle blive yderligere formindsket.“

Under henvisning hertil mener man sig stadig væk berettiget til at bryde fast tid og fast pris, og baggrunden for disse krav er, siger man i brevet, at den afvandring af murersvende og til dels også murerarbejdsmænd til det parcelhusbyggeri, som blev så stærkt accelereret som følge af ændringerne i reglerne om moms osv., er det, der er det afgørende for dem. Det er altså også et eksempel på situationen, og jeg kan da henvise til et brev, jeg fik, og en forhandling, jeg havde med Håndværksrådet i august måned 1972, hvor man også rettede henvendelse omkring ændringerne af fastprissystemet, og jeg har ikke villet ændre på de afgørelser. Derfor er det altså jeg mener, der har været den nødvendige baggrund.

Må jeg sige til hr. Guldberg vedrørende spørgsmålet om kontantvurderinger, at det er jo ikke boligministeriet, men finansministeriet, der har disse vurderingsregler. Nu har vi jo Realkreditrådet, og vi har fået repræsentation i det gennem bestyrelsesmedlemmer, således at vi her på nærmeste hold

[Boligministeren.]

naturligvis vil følge denne udvikling og følge op, om der er noget i det, der er sagt på dette område, som meddelt i Information.

Jeg vil også lige til hr. Guldberg sige, at jeg vil da ikke forlange disse beviser, for hvad kan man finde af beviser? Men hvis det kan sandsynliggøres og vi kan sidde og kigge på dette materiale, vil jeg gerne være med til det. Men vi skal jo lige have med ind i billedet, at boligministeriet i sin kontrolvirksomhed udøver en virksomhed, som jeg mener har en ganske afgørende betydning.

Må jeg i den forbindelse bare nævne, fordi det dog skal siges, at det, vi har gjort for at få hold på prisdannelsen også i den sociale boligsektor med arbejdsgruppens betænkning, der har været vejledende, det tror jeg har haft meget, meget stor betydning i prisdannelsen over for, hvad de byggede, både private og andre, nu kan præstere inden for de prisrammer, vi har lagt i byggeriet.

Må jeg til hr. Dahlgaard sige, at jeg mener ikke, arbejdsmarkedsnævnene skal have administrative beføjelser, det tror jeg ikke at de er bygget op til, og det vil de sikkert heller ikke bryde sig om — det er jo bibeskæftigelse at sidde i og at lede disse arbejdsmarkedsnævne — men jeg er enig med hr. Dahlgaard i, at de vil have en stor betydning for os som rådgivende og som konsulterende virksomheder også ude i amtet.

I momsdiskussionen må jeg indtil dette øjeblik i hvert fald sige at jeg regner med, at de besparelser, som er angivet på dette område, holder. Det, jeg mente med mine bemærkninger, var, at da alt byggeri betaler moms, således at staten får en momsindtægt, stiger denne indtægt jo med stigende byggeri. Jeg mener ikke, det er ad den vej, staten skal have sine indtægter — der kan nok være andre, knap så kostbare måder at få indtægterne på — men nettoprovenuet vil altså blive større nu, efter at vi har nedsat momsrefusionen til de 100 m². Men der er altså ikke noget, der for os tyder på, at der skulle komme en ændret vurdering for nærværende af denne besparelse, som momsændringen givetvis var. Hr. Dahlgaard er sådan set enig med mig i, at der kan komme kortsigtede love eller love, som ikke hænger sammen med den langsigtede boligløsning, og det vil der givetvis komme; nogle af dem

er jo annonceret i det lovkatolog, som blev præsenteret i åbningstalen. Men jeg er da helt enig i, at det, der hører til det langsigtede, ikke skal stykkevis frem, medmindre man i boligudvalget enes om at dele det i stykker. Det vil vel være rigtigst og mest hensigtsmæssigt at lade det komme som en helhed.

(Kort bemærkning).

Svend Jakobsen: Hr. Bendix sagde før til hr. Henning Philipsen, at bordet fanger, og det må vel også gælde hr. Bendix. I betragtning af de bemærkninger, vi før hørte om parcelhussektoren, vil jeg gerne gentage mit spørgsmål til hr. Bendix: møder hr. Bendix op til drøftelserne om de langsigtede foranstaltninger med den indstilling, at halvdelen af boligsektoren, nemlig parcelhussektoren, ikke kan inddrages i forhandlingerne?

Hr. Bendix sagde tidligere, at han ikke mødte op til forhandlingerne med korslagte arme, og jeg vil gerne spørge: gælder det kun den ene arm?

(Kort bemærkning).

Guldberg: Jeg vil gerne sige til hr. Axel Ivan Pedersens bemærkning om fastpris som et fordyrende moment, at før man havde fastprissystemet, var det ganske normalt, at når man havde fået prisen ved licitation, afregnede man adskillige år senere, og så lå regningen på mellem 20, 30 og 40 pct. over den pris, der var sluttet kontrakt på, ganske simpelt fordi det jo var i orden med regulering af arbejds løn og materialer. Forskellen med fastprissystemet er, at nu tvinges man til — jeg mener ikke, man skal overdrive det og heller ikke gøre det på for lange kontrakter — at vurdere i forvejen, inden man sætter et stykke arbejde i gang, hvad det kommer til at koste, når det bliver færdigt, og det er klart, at den pris er højere end den, man regner med, når man bare skal have lagt dyrtid til bagefter, så der er ikke noget mærkeligt i det, og det er den påstand, man normalt kommer med om, at fastpris virker fordyrende.

Hvis det blev administreret rigtigst af offentlige myndigheder og sociale selskaber — det er et milliardbeløb, der laves bygge- og anlægsarbejder for hvert år for det offentlige — ville man altså i dette beløb, hvis

[Guldberg.]

man kørte det rigtigt, kunne se på tilbuddenes størrelse, om man havde sat for meget arbejde i gang, og så kunne man undvære al den rationering. For det er jo ganske klart, at hvis vurderingen af faren for en betydelig løn- og prisglidning giver sig udtryk i tilbuddene, skal man lade være med at sætte arbejdet i gang, for nu kan man nemlig få at vide, hvad det kommer til at koste. Derfor vil jeg gerne forsvare den ordening, også selv om vi måske ikke altid får den administreret sådan, at den er mest effektiv.

(Kort bemærkning).

Bendix: Til hr. Svend Jakobsen vil jeg blot sige, at til korslagte arme hører der som bekendt to arme, og vi møder ikke op med korslagte arme, hverken den ene eller den anden.

Jeg vil dernæst sige til boligministeren, at når boligministeren til mine spørgsmål eller angreb — boligministeren må selv vælge, hvordan det skal opfattes — siger, at der var noget, der tydede på en overophedning i byggeriet, så synes jeg, at alene ordvalget afslører, med hvilken usikkerhed indgrebet er gennemført. Og jeg kan ikke undlade at opfatte dette på andre måder end den, boligministeren selv opfatter det på, bl.a. som en erstatning for en svag finanspolitik.

Må jeg ganske kort minde boligministeren om, at jeg har spurgt, om boligministeren ikke ville finde, det var forstandigt, at vi i næste uge i folketingets boligudvalg tog en drøftelse om tidsbegrænsningen af denne bekendtgørelse og det cirkulære, der knytter sig til bekendtgørelsen.

Lad mig sluttelig sige, at vi ved, at ministeren har rådgivere i denne sag. Vi ved, at ministeren bl.a. har hr. Verner Jørgensen som rådgiver, og det skal vi naturligvis ikke blande os i på nogen som helst måde, men nu trænger hr. Henning Philipsen sig også på som rådgiver og siger noget om grænsen for det parcelhus, der kan accepteres; hvad der lå i denne accept, kom end ikke klart frem, men det var noget med, at nogle var almindelige og andre var ualmindelige, og grænsen mellem det almindelige og det ualmindelige gik altså et eller andet sted ved 85 m² — 100 m². Må jeg spørge boligministeren, om han er villig til også at lytte

til det råd? Hvis boligministeren er det, er jeg bange for, at det skaber fornyet usikkerhed.

(Kort bemærkning).

Svend Jakobsen: De konservative og hr. Bendix vil tilsyneladende fortsat køre på frihjul. Vi kan altså ikke, må jeg konstatere, få at vide, om vi i de langsigtede forhandlinger også kan få de konservative med i drøftelserne, når vi taler om parcelhussektoren.

(Kort bemærkning).

Bendix: Der er problemer i parcelhussektoren, som vi gerne vil være med til at se på. Det gælder bl.a. ældre beboere af parcelhuse, som på grund af den boligpolitik og den skattepolitik, vi fører her i landet, for manges vedkommende er kommet ud i overordentlig store vanskeligheder. Det er et af de problemer, vi gerne vil være med til at se på.

Boligministeren (Helge Nielsen): For at der ikke skal herske tvivl om hr. Bendix' forståelse af, hvad jeg har sagt, og hvad jeg har ment, vil jeg klart sige, at det har været min opfattelse og mine rådgiveres indtryk, at dette cirkulære var nødvendigt. Det har været regeringens indtryk, og derfor har det været forhandlet i regeringen, og derfor er det kommet. Det er ikke bare en formodning, det er en formodning indtil en forvisning, hvis det kan være endnu stærkere for hr. Bendix.

Dernæst nævner hr. Bendix nogle af mine gode rådgivere. Ja, jeg har mange gode rådgivere — hr. Bendix er jo også en gang imellem kommet og har hvisket mig gode råd i øret — og jeg er da villig til at lytte til alle gode råd, og så må vi se, om disse gode råd kan samles også til en god boligpolitik.

(Kort bemærkning).

Bendix: Må jeg spørge boligministeren, om de bemærkninger fra hr. Henning Philipsens side, som jeg flere gange har henvist til, var et godt råd?

Hermed sluttede forhandlingen.

Anden næstformand (Hanne Budtz): Der er ikke mere på dagsordenen.

[Anden næstformand.]

I skrivelse af dags dato meddeler finansministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af afskrivningsloven og investeringsfondsloven,
forslag til lov om ændring af lov om skattemæssig opgørelse af varelagre m.v. og
forslag til lov om ændring af ligningsloven.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Finansministeren (Grünbaum): Jeg skal tillade mig for det høje ting at fremsætte:
Forslag til lov om ændring af afskrivningsloven og investeringsfondsloven,
forslag til lov om ændring af lov om skattemæssig opgørelse af varelagre m.v. og
forslag til lov om ændring af ligningsloven.

Disse 3 lovforslag drejer sig alle om de erhvervsdrivendes skattemæssige stilling på nogle vigtige områder.

Udviklingen i erhvervslivets produktivitet og konkurrenceevne er af afgørende betydning for alle i samfundet. Beskæftigelsen, valutastillingen og mulighederne for fortsat økonomisk fremgang afhænger i høj grad heraf. Derfor lægger regeringen vægt på at give så rimelige skattemæssige vilkår som muligt for en sund udvikling inden for erhvervslivet. De erhvervsmæssige investeringer har i de seneste år været stagnerende. Det må være i alles interesse, at der nu sker en afgørende ændring, så investeringerne i produktionsapparatet igen forøges. Der bliver i de kommende år behov for store investeringer i dansk erhvervsliv.

I åbningstalen i folketinget den 3. oktober 1972 blev det da også stillet i udsigt, at der ville blive fremsat forslag om forbedrede afskrivningsregler for maskiner. Forslaget herom findes i lovforslaget om ændring af afskrivningsloven og investeringsfondsloven. Overgrænsen for den årlige saldoafskrivning på maskiner m.v. foreslås forhøjet fra 30 til 40 procent.

Samtidig med at man således giver bedre vilkår for de erhvervsmæssige investeringer, er det vigtigt at undgå skattemæssige urimeligheder og skævheder. Det er årsagen til, at jeg i lovforslaget om ændring af varelagerloven foreslår, at reglerne om nedskrivning på varepartier, der er indkøbt på bindende kontrakt nu afskaffes.

I lovforslaget om ændring af ligningsloven stilles der — ligeledes i overensstemmelse med, hvad der blev sagt i åbningstalen — forslag om fradrags- eller afskrivningsret for erhvervslivets udgifter til forsøgs- og forskningsvirksomhed samt for visse tilslutningsafgifter, der bl.a. kan have betydning for forureningsbekæmpelsen.

De tre lovforslag må betragtes som en helhed, og jeg må samtidig understrege åbningstalens ord om, at de erhvervspolitiske foranstaltninger må ses i en større sammenhæng, og at regeringen lægger vægt på, at en øget investering ikke må medføre øget ulighed i formuefordelingen. Opsparing og investering må øges, men regeringen anser det for afgørende, at planerne om økonomisk demokrati samtidig virkeliggøres.

Efter forslaget om ændring af afskrivningsloven og investeringsfondsloven forbedres afskrivningsmulighederne for maskiner, inventar og lignende driftsmidler, der udelukkende benyttes erhvervsmæssigt, og som afskrives under ét efter saldoafskrivningsmetoden. Som jeg allerede har nævnt, foreslås det at forhøje overgrænsen for den årlige afskrivning på saldoen fra 30 til 40 procent.

Siden den gældende 30 procent-grænse blev fastsat i 1957, er der foregået en teknisk og økonomisk udvikling, som har medført, at de omtalte driftsmidler ofte er udsat for en hurtigere teknisk-økonomisk forældelse, end man dengang normalt kunne regne med. Forslaget giver de erhvervsdrivende mulighed for at tage hensyn til denne hurtigere forældelse, når de skal afskrive skattemæssigt på deres investeringer i maskiner m.v.

Disse investeringer har jo en meget afgørende betydning for udviklingen i erhvervenes produktivitet og konkurrenceevne og dermed også for beskæftigelsesvilkårene og de økonomiske og sociale vilkår for alle i samfundet. Derfor lægger regeringen vægt på at give så rimelige og tidssvarende betingelser som muligt for disse investeringer, og forslaget må ses som et led i bestræbelserne herpå.

Forslaget giver de erhvervsdrivende adgang til at tage den hurtigere forældelse i betragtning på den måde, at de kan forskyde afskrivningsforløbet, således at der afskrives mere på en maskine i de første år